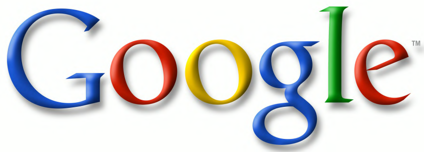
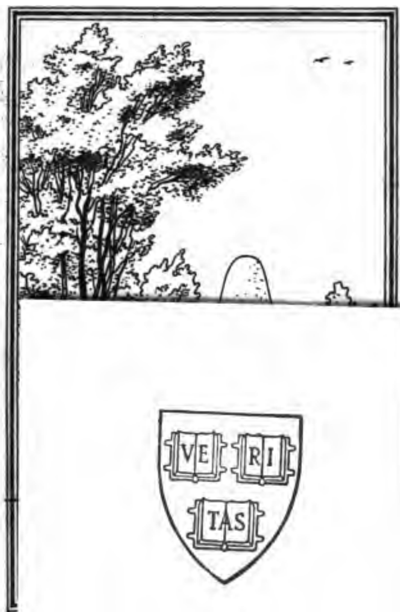



VE RI
TAS

KABINETNÍ KNIHOVNA.

SVAZEK XXXVII.

SLOVANSKÉ NÁVŠTĚVY.

PAMĚTI A VZPOMÍNKY.

NAPSAL

EDVARD JELÍNEK.



V PRAZE.

KNIHTISKÁRNA F. ŠIMÁČEK NAKLADATELSTVO.

1889.

SLOVANSKÉ NÁVŠTĚVY.

PAMĚTI A VZPOMÍNKY.

NAPSAL

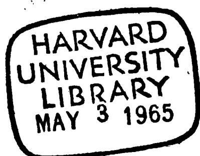
EDVARD JELÍNEK.



V PRAZE.

KNIHTISKÁRNA F. ŠIMÁČEK NAKLADATELSTVO

1889.


HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
MAY 3 1965

Ke dni 10. prosince 1888

sedmdesátých narozenin

Dra. FR. LAD. RIEGRA,

láskou k vlasti posvěceného bojovníka

za právo a slávu národa.

. . . . Nezřídka prostá vzpomínka nebo pohozený list přispívají k charakteristice drahých nám osob i časů. Čím více jich budeme míti, tím lépe poznáme se. Tu žádné zrnko není k pohození . . . .

J. I. Kraszewski.

FRANTIŠEK PALACKÝ.

(MÍSTO PŘEDMLUVY.)

Děd můj, František Jelínek, byl počestného cechu řeznického mistrem. Ve volných od řemesla chvílích (často a záhy prý zanedbávaného) spisoval dějiny staroslavného města Litomyšle, kdež život pracovitý trávil, pro slávu české starobylosti horlil a léta Páně 1856 také duši svou tiše vypustil. Dědova „Historie města Litomyšle“ vyšla o třech hrubých svazcích v knihtlačírně Jana Turečkových dědiců. Celý tento *werk*, jak se tehdáž podle terminologie typografů v rodině říkalo, spatřil světlo Božího světa po velikých nesnázích, sice ku cti dědova jména, ale na nemalou ujmu dost nuzně sestřádaného jmění rodinného. Těžký peníz vynakládal blažené paměti děd náš na vypravení *werku* do světa a babička prý, ač ráda učenost dědečkovu viděla, přece jen stýskala si někdy do toho, že výživné řemeslo řeznické napolo neb dokonce úplně leží ladem.

Než třetí svazek [illegible]něním melantrišským k dokonalosti své dospěl, oželela babička nejednu jalovičku.

Učené spisování dědečkovo vyžadovalo ovšem poněkud zanedbávání počestného řemesla. Za to byl děd náš řezníkem, jakých zajisté pořídku.

Samoucky naučil se výborně rozuměti netoliko starým listinám českým, ale i švábským a *panpáterským*, jak babička listiny latinské nazývati si oblíbila. Neúmorné přičinlivosti dědově podařilo se takovým způsobem vedle spisování historie staroslavného města českého nashromážditi množství důležitých pamětí odjinud přepsaných, což vše učinilo jej mužem také za humny Litomyšlskými známým. Dopisovali si s ním lidé učení, a při jakési hostině na faře odvážlivě kdosi objevil, že náš děd-řezník umí *panpátersky* rozprávěti skorem tak, jak sám pan děkan. Rozumí se, že troufalost tuto hleděl sám dědeček ututlati, aby z toho nepovstalo snad Bůh ví jaké pohoršení.

Ale dědečkova sláva zvěčněna v rodinné tradici událostí pro ni zvláště památnou.

Je tomu jistě již čtyřicet let, snad již půl století . . .

Pomyslete si! Jednoho dne došla z Prahy do Litomyšle zpráva, že k Jelínkům na návstěvu přijede milostpán, pan Palacký!

Musil to podle všeho býti tenkráte neobyčejně sváteční poplach u Jelínků, neboť pamětníci vypravovali o této události vždy se zvláštní uctivostí, řekl bych s chloubou.

To nebylo jen tak!

Vůči návštěvě Palackého blednul i slavný moment babiččina života, o němž rovněž rodinná tradice vypravovala, že tenkráte, když bylo po Napoleonských válkách, přišel do Litomyšle generál Žebro, celý zlatý a jistě náramně bohatý. Tento generál Žebro, poněkud s námi spřízněný, tak se kořil a dvořil babičce, že všechny své bubeníky před její dům dal postaviti a oslavu jí kázal činiti.

Ale, jak praveno, i památka znamenitého generála bledla vůči návštěvě Palackého, kteréhož ovšem se vší slávou a okázalostí toužil vítati děd náš pod svým krovem.

Děti, jichžto snad více bylo, nežli listů v dědečkově předmluvě k Historii (chvála pánu Bohu!), svátečně byly ustrojeny, ale musily tiše zůstati v komoře, aby milostpána nikterak nerušily. Za to

babička, vědomá své spanilostí z časů generála Žebra (kterouž ostatně také slynula po všem vůkolí), neváhala, na hlavinku si posaditi těžký zlatý čepec a vyzdobiti se co nejnádherněji. Taková byla jen, když se dala malovati . . .

Když pak milostpán, pan Palacký, přijeti ráčil, téměř výhradně jen s dědečkem obcoval. Po slavné hostině, vyrovnavší se děkanské, uchýlil se milostpán s dědečkem do jeho pokoje, kdež dlouho, dlouho o slávě české starobylosti rozmlouvajíce k veliké potěše celé rodiny dobře se měli. Milostpán prohlížeje dědečkovy výpisky a listiny mnohé si činil záznamy, což dědečka nemalou naplňovalo hrdostí. Všecek jsa okouzlen učeností milostpána do poslední chvíle života svého nezapomínal na poctu, jaké se stal nositelem návštěvou „prvního Čecha.“

K tomu smím ovšem dodati, že slavné paměti Palackému pranic nevadilo, že děd náš byl řezníkem. Proto snažení jeho nevážil lehce a neváhal o dědečkově práci vydati veřejně pochvalné svědectví. Vytýkal sice, že v jeho knihách vine se jako červená nitka *nesnášenlivosť náboženská,* ale co v nich dobrého bylo, neváhal nazvati zásluhou. Ostatně děd sám v posledních svých letech vlídněji smýšlel

o *Pikártech*, kterým v první části své historie tak málo přízně projevoval.

Ani po smrti dědově nezapomínali v rodině na onu slavnou návštěvu.

* * *

Zatím uplynulo zase mnoho let. Tu jednou, v letech šedesátých, přijela k nám do Prahy Litomyšlská teta, dcera dědova, tenkráte mlynářská a po všechny dni svého života žena poctivá, prostoduchá i nábožná. Bylo to právě o sv. Janě a v naší Pražské rodině po dlouhém čase pípal u té příležitosti pár živých kuřat, kteréž přivezla teta do domácnosti podle venkovského obyčeje, *„aby se neříkalo.“*

Sotva si teta po cestě poněkud odpočinula, projevila přání *„podívati se“* k milostpánu, panu Palackému. Prý ani na toho tak tuze učeného pána zapomenouti nemůže, a nebožtík dědeček mluvil vždy o něm s úctou tak velikou, tak rád, tak často . . . Jemináčku!

Nic naplat, teta mlynářka musila milostpána pozdraviti.

A vypravila se skutečně. Zaobalivši tlustou modlitební knížku do sněhobílého šátku a nasadivši si na hlavu čepec ňák pěkně . . . šla, šla!

Toho času jezdíval jsem ještě do Ruska — na dřevěném koni a oděv můj v zadu se zapínal (a krejzlíky mne sužovaly!), ale o slavné paměti Palackém věděl jsem již ledacos. U nás doma mluvívalo se o takových věcech, a jméno Palackého spatřoval jsem již v nejútlejším věku ozářené jasem neskonale nádherným. Věděl jsem, že to byl první muž v zemi, věděl jsem, že znamenal více, nežli kdokoli jiný.

Teta vrátila se od milostpána velmi uspokojena. Přijal ji prý velmi vlídně a usmál se, když mu zjevila, že přišla „podívati se naň."

„Ale, jemináčku", vece teta, „taky pan Palacký hodně už sestárnul, leč drží se rovně jako svíčka . . . Byla bych se tam jistě déle zdržela, kdyby zrovna nepřišla děvečka oznámit, že přijel na návštěvu pan hrabě . . . ani nevím, jaký pan hrabě. Pověděl mně tedy s pánem Bohem a já jsem šla. To se rozumí . . . Jemináčku, jen ať nám ho pán Bůh ještě dlouhá léta zachová, když píše tak krásnou kroniku a když je tak dobrý Čech . . ."

A při těch slovech sepjavši ruce, teta se zamyslila.

Jen tak chvílemi si ještě zašeptla: Jemináčku...

* * *

Po nějakém roce, když jsem již přestal jezditi do Ruska na dřevěném koni, ale ještě nevyrostl z dětských botek, znal jsem Palackého z podoby. Otec se mu na ulici vždy hluboce klaněl a také matka vždy mne upozorňovala: „Vidí, pan Palacký!“

Toho času žil v Praze jen jeden ještě muž, jemuž se dostávalo tak všeobecných projevů úcty. Byl to král náš stařičký, Ferdinand Dobrotivý. Před králem a Palackým smekalo se napořád.

Tu stalo se jednou, že kráčel jsem Můstkem kamsi k Svatováclavskému náměstí.

Pojednou spatřil jsem před sebou Palackého, zvolna ubírajícího se na Staré Město a opírajícího se o lesklou černou hůlku. Zjevil se tehdáž přede mnou z nenadání a učinil na mne dojem téměř pohádkový.

Viděl jsem před sebou prvního muže v zemi, obra!

Nic ničeho nedbaje ni samoty své, ustoupil jsem s chodníku a postaviv se do fronty, smeknul jsem hluboce. Učili mne doma dobře smekat a bez marnivosti se domnívám, že jsem to prováděl slušně, zejména když jsem chtěl.

A tenkráte jsem chtěl . . . tuze jsem chtěl.

Co povíte?

Palacký se na mne podíval, pokynul vlídně hlavou a zastavil své kroky.

„Čí pak jsi?“ vece ctihodný kmet.

Šeptnul jsem své jméno.

„Chodíš do české školy?“

Přisvědčil jsem, že už celý rok chodím do české školy, dříve že jsem chodil do německé.

Palacký se usmál. Nikdy nezapomenu na ten vlídný úsměv, vzniklý na starcově vážné tváři.

„Do české školy,“ opakoval a zlehka mne pohladil. „Tak buď jen vždy dobrým Čechem!“

To řka mávnul rukou a zvolna ubíral se ke Staroměstské radnici.

Nehnul jsem se chvíli z místa dívaje se s obnaženou hlavou za vzdalujícím se Palackým. Teprv když postava jeho zmizela mému zraku, jako ze

sna probuzen, namířil jsem plným během zpět domů.

Stanul jsem před otcem a matkou téměř bez dechu, uhnán . . .

Byla by mne tehdáž jistě stihla matčina přísná důtka, abych se neopovažoval „tak nesmyslně běhati“, ale dověděvši se z úst mých, co se právě stalo a jakou zprávu jim nesu — nezapomenutelnou útěchou mateřské lásky zchýlila ke mně hlavu svou.

A otec, vzav mne na kolena a políbiv mne zvolal rovněž nezapomenutelně: *„Pan Palacký tě zastavil a podíval se na tebe! Tak vidíš, hochu, jaký jsi chlapík!“*

To byla šťastná, hezká chvíle života.

* * *

Nemohlo ani jinak býti, než že úcta moje k „otci národa“ stále rostla. Taková úcta je citovým pokladem.

Když roku 1876 dne 31. května konán slavný pohřeb Františka Palackého, provázel jsem průvod při samé schránce nesmrtelného muže se svíčkou v ruce.

Dostal jsem se k tomu tak trochu vetřele.

Ale byla to jediná *vetřelosť*, jíž jsem si v životě svém vědom.

Svíci z pohřbu Palackého přiložil jsem ke své svíci *křestní*, aby . . . ani si netroufám říci, co jsem tehdáž, v děckých letech, ustanovil s ní učiniti — — —

* * *

Uplynulo zase mnoho let . . . Poumírali lidé, kteří hýčkali mne ve vlasteneckých snech. Ba dokonce i na mé hlavě zachytlo vlasy, snad dříve než bylo potřebí, stříbro.

Ba!

Tu stalo se zas jednou, že přízeň okolností dala mně překročiti prahy pohostinného příbytku, v němžto žil a zesnul první muž v zemi, František Palacký!

Rozhlížel jsem se po všech stěnách, po všech místech.

Se vším tím ovzduším srostla úcta . . .

A když jsem tehdáž odtamtud odcházel, tu na temném schodišti bylo mi, jako bych tam spatřil vidmo otcovo.

Slyšel jsem také jeho slova z nejmladších mých let: *„Tak vidíš, hochu, jaký jsi chlapík!“* ... Chudším bych se cítil bez těchto reminiscencí, loupežníkem bych nazval, kdo by mi je zakalil.

Předpokládám, že mně rozuměl laskavý čtenář — nechtěl jsem mluviti o sobě, jen o neocenitelném pokladu vlasteneckého citu: o blažené úctě k slavnému Čechu.



UKRAJINSKÝ SLAVÍK.

Náš Bohdan stokráte je naším Bohdanem, neboť on jest duchem našeho ducha, kostí a krví naší země, z jeho písní vane šum našich lesů, jedlí a sosen, z jeho písní vyznívají vlny řek našich, čtveračivé úsměvy rusalek a hrobové steny hetmanů našich, stepní dumky černobrvých dívčin a skvostným balsamem vznáší se ve vzduchu vůně lučin a květin našich. Bohdan není všemocným orlem poesie, jako Adam Mickiewicz, ale skromným, vděkuplným jejím slavíčkem, ba slavíčkem půvabným, libozvučným . . . Ze zrna, kteréž on vrhnul na naši nivu, nevyrostly sice ohromné duby, ani cedry Libana, ani storamenné palmy, spíše jemné kvítky, stolistky, fialky, nezabudky, konvalinky . . .“

Slova tato napsala polská ruka před několika lety k podobizně „pana Bohdana“, i zřejmo ze srdečné i vřelé ozvěny jejich, jak blízce přilnul ukrajinský slavík k srdcím polským.

Také nám Čechům není tento pěvec cizím: již před více než čtyřiceti lety snažili se Rittersberg, Čelakovský a j. seznamovati české obecenstvo s mladým tehdáž básníkem bratrského národa překládajíce a uveřejňujíce se zvláštní zálibou dumy jeho porůznu v časopisech českých. Záhy stalo se jméno Zaleského srdečně oblíbeným ve všech kruzích současných přátel slovanské poesie a dávná jakási tradice zachovala netoliko sympathii v minulosti roznícenou, ale zvýšila ji i v dobách novějších, kdy mladší pokolení čím dále, tím lépe pociťovalo, že téměř každým dnem vzdaluje se nezvratně od času i lidí, po nichžto zůstala jasná, hvězdnatá zář, vidná daleko a nezatemněná ani přesílením novověku. Také Bohdan Zaleski vyšel ze zástupu nejslavnější družiny polských pěvců a stál nejblíže nesmrtelné trojice, Mickiewicze, Słowackého a Krasińského. Všichni stáli při sobě, patřili k sobě a potomstvo hledí k nim jako k jednolitému celku, kterýž utvořil společně, každý svou vahou a samočinností, periodu slavnou svou krásou, ušlechtilostí a velebností.

Poslední z nich odešel Bohdan Zaleski.

Řekl jsem, že „patřili k sobě.“ I v tom byl Bohdan Zaleski společný s družinou svou, že údělem

osudu bylo mu tráviti, po příkladu téměř všech jeho soudruhů, život ve vzdálené cizině. „Rozprchnuvše se po světě, stali se bouřemi zmítaným listím.“ Ty, kdož nejvřeleji lnuli k rodné zemi a každý dech v nadšení jí posvěcovali, odtrhl sběh okolností daleko od vlasti a zanesl ku prahům nového domova. Také „pan Bohdan“ usadil se daleko od kolébky své, ne pod tichou střechou šlechtického dvorku, ne v ovzduší stepnaté poetické Ukrajiny, nejužší vlasti básníkovy, nýbrž předaleko za horním Dněprem a Vislou, tam, kde v steskuplném srdci vyzněla píseň jeho:

> Ach, rady nevíš sobě, kozáče —
> což u nás jinak, jinak, jináče!
>
> Ó, Bože, Bože, slzy k Tobě řinu:
> až umru, dejž mi v nebi Ukrajinu! —

Tu přihodila se vzácná příležitost na vzdáleném západě, téměř v samém středu volné Francie, pokloniti se „ukrajinskému slavíkovi,“ jehožto zpěvy a dumy i nás učily vřele milovati, co nejdražší a nejmilejší bylo jemu samému. Dospěvše do Paříže spatřili jsme v této příležitosti splnění jedné z nejvřelejších tužeb, a Paříž sama stala se nám tím milejší, dražší — — —

Ctihodný kmet Bohdan Zaleski přebýval ve vísce Villepreux. Netřeba snad ani dokládati, že k vůli takovým návštěvám neváhal by člověk zbočiti úmyslně až někam do Normandie nebo Provençalska, nad to do vzdálenosti sotva několika kilometrů za Pařížské mraveniště, z něhož rádo se alespoň ob čas uniká. Pouť stává se pak tím příjemnější, čím více se dostává cizinci přátelské ochoty, jíž se nám tentokráte ve svrchované míře dostalo laskavostí rodiny pana Vladislava Mickiewicze, syna nesmrtelného tvůrce „Pana Tadeáše.“ Byla to právě nejvhodnější společnost k návštěvě ukrajinského slavíka.

Krátce po polednách vyjížděl vlak z nádraží Montparnasského směrem k Versaillím. Poláci často jezdívali po této trati a také naši laskaví společníci polští nespatřovali po cestě nic nového. Pan Vladislav, dost málomluvný, jen zřídka se ozýval, za to obveselovala cestu mladší dceruška jeho, vnučka Adama Mickiewicze, kteráž, ač spíše jest již dcerou volné Francie a uprostřed jejího života byla vychována, přec tváří i vším chováním svým připomíná dívky šlechtických dvorků litevských. Tak se nám zdálo, že bychom v ní poznali Polku i bez mluvení.

Když se pak vlak vymotal ze zastaveného obvodu Paříže a zelených mezer mezi budovami přibývalo, jevil se poznenáhla rozhled po krajině. Nic zvláštního. Z této strany ani Versailles při vší své velikolepostí nepřekvapuje. Oko sotva dostřehne zadní terassy zámecké, ostatek skrývá se za šumnými korunami plnolistých stromů. Vlak letí dále po rovině a v několika okamžicích zastavuje u cíle naší cesty. Stanice pranepatrná, nepřipomíná již ničím, ale ničím světovou Paříž. Tak, jako bychom se vzdálili od tepny evropské civilisace ne na několik, ale na sta kilometrův.

A podivno, snad právě tato okólnosť činila ovzduší Villepreuxské dvojnásob milým. Čím více hořečnosti a nervosního trhání tam, tím světější klid zde. Náhlý přechod ze světového města do zátiší ještě světovější přírody činil dojem neodolatelný. Paříž nepůsobí cizinsky a chladně, všemu snáze přivykáme než kdekoli jinde, ale přicházíme-li z Paříže do Villepreuxu, pociťujeme teprv náležitě rozdílnosť. Rozhled po obou stranách cesty, vedoucí z nádraží do vísky, při každém kroku připomínal rodné strany. To jest právě světovosť přírody a zde zejména! Celá partie až k St. Germainu en Laye připomíná přes tu chvíli dobře nám známé partie z Čech, Moravy a Polsky.

Tichou cestou, za nádraží zkroucenou, obklopeni po obou stranách poli, kráčeli jsme k Villepreuxu tak, jako chodíme cestami našeho venkova. Na souvrati pěkně vykvetlou květinu bez obav porušení městského řádu utrhneme, a komu nejlíp sluší — podarujeme. Slušela tenkráte nejlépe vnučce Mickiewiczově.

Zatím dospěli jsme do vísky. Trvalo to od stanice asi 20 minut. Polák řekl by „tak sobě.“ Dost nepravidelně roztroušená stavení nekryjí sice doškové střechy, ale neprozrazují také ničím sousedství Paříže. Pes zaštěkne, zaleze pak zase domů, dítě se přebatolí kam chce a za nenádherným plotem všelicos se ozývá.

„Zde bydlí pan Bohdan!“ upozornil mne náhle pan Vladislav a vnučka Mickiewiczova předešla nás již o několik kroků. Stavení, k němuž laskavý průvodce pokynul, vznášelo se do druhého patra, mělo malé nádvoří a po straně pěknou zahradu. Dříve však, než jsme se náležitě mohli rozhlédnouti, obrátil všechnu naši pozornosť po sobě stařec, zjevivší se z nenadání proti nám. Kmet to sivovlasý, nevysokého vzrůstu, přimhouřeného zraku. Šedivý vous sahal mu až po pás a dodával starci výraz

proroka. Na hlavě měl aksamítovou čapku, v ruce trochu polních květin . . .

Byl to pan Bohdan!

Tělo samo se schýlí k pokloně, ruka sama sejme klobouk . . .

Hned pak potom uvítal nás kmet srdečností a upřímností nepřekonatelnou, a uvedl do salonu ve přízemí.

Překročivše práh tohoto domu, ocítili jsme se rázem v ovzduší polském. Tak nám bylo, jako bychom zavítali pod krov litevského dvorku, kdež rozveselí se s příchodem hostě každá tvář, projevujíc zřejmě, že nevyhasla ještě odvěká tradice: „Host do domu, Bůh do domu.“ Jen vlašský komín, v němžto přítulně praskaly a svítily oharky, trochu připomínal jiné kraje, ač druhdy i v Polsce rádi se tak zařizovali. Za to však vše ostatní mile jen staré známosti osvěžovalo. Tu na stěně hned Mickiewicz, opodál Kościuzsko a jiní bohatýři polské minulosti. Knihy a časopisy, noty a jiné věci rovněž zřejmě mluvily, kde jsme. Také nábytek a ostatní zřízení, ne výstředně moderní, ale pohodlné a milé, připomínalo útulné zátiší zachované rázem všemožně domácím.

Pan Bohdan — tak dovolujeme si i my jmenovati ukrajinského slavíka — bydlil u dra. Okienczyce, zetě svého, kterýž ovdověv po druhé se oženil. Po dceři zůstala vnučka Bohdanka, dívka tehdáž čtrnáctiletá a zajisté největší útěcha staříčkého básníka. Také druhé manželství zeťovo rozmnožilo rodinu Okienczyců, a tak pronikal dům, v němžto trávil pan Bohdan léta nejctihodnějšího stáří, život dosti četné požehnané rodiny.

Při velice pokročilém stáří zachoval Bohdan Zaleski vzácnou svěžesť sil a čilosť skutečně hodnou podivu. Ani se nezdálo, že osmdesátý a čtvrtý rok přemetnul jeho bedra, na nichžto statečně nesl po celý svůj život tolikeré zkušení. Toho času, v zimě i v létě, pilně zajížděl do Paříže, navštěvuje známé a súčastňuje se i jinak života tamní kolonie polské. Paměť zachoval do nejzazšího stáří výbornou, a zapřádaje rozmluvu udržoval ji stále v proudu. Při tom rád si mávnul rukou, tak po kozácku, a zjevným důrazem zachovalé ještě síly barvil slova i myšlénky své. Vzpomínal neúnavnou a líbeznou sdílností dávné minulosti, mluvil o starých přátelích, o mládí ve vlasti prožitém, o božské své Ukrajině, o kozácích, o stycích svých z dávných let — jen nerad zabíhal ku vlastní osobě, o níž nejraději

mlčel, leda že si zastesknul, že dokonalá slabosť zraku již od řady let pozbavovala jej možnosti všeliké práce. Ani psáti, ani čísti již nemohl. Přes to věděl o všem, co se děje ve světě, zejména ve vlasti. Citelný tento nedostatek nahrazovala mu poněkud šetrná péče, jakou jej obklopovala Bohdanka a rodina doktora Okienczyce. Vše důležitější předčítali mu z časopisův a knih aneb vyprávěli.

Hned po prvních slovech naší rozmluvy zabočil stařičký básník k věcem českým, jimž již ve mládí svém mnoho vřelé věnoval pozornosti. Známo, že sám přeložil do polštiny úryvek ze staročeských zpěvův, a že stopoval živě ruch českého znovuzrození. Z řeči vysvítalo, že mu nebyly tajny ani nejnovější pokroky českých snah a zejména o Národním divadle a nové poesii české, alespoň v některých jejích částech dobře byl zpraven. Dotýkaje se česko-polského sbližování pravil: „Nebude-li možná docíliti trvalého přátelství mezi Poláky a Čechy, jest vzájemné přátelství jiných národů ještě nemožnější, neboť není národů, kteří by měli ke vzájemnosti tolik přirozených a samorostlých pohnutek . . . Dej, Bože, aby osení nynější nikdo neušlapal.“

Přebývaje často v Paříži stýkal se také osobně s vynikajícími osobami českého národa, z nichžto připomínal zvláště Palackého, dra. Riegra, probošta Vyšehradského, Václava Štulce, a Jaroslava Vrchlického.

Sdělil s námi v té příčině historickou episodku, kterouž již k vůli charakteristice nesmrtelného otce vlasti nehodláme zamlčeti.

„Roku 1867 byli Palacký a dr. Rieger v Paříži," děl ctihodný kmet, „a my jsme se rádi s nimi stýkali. Tehdáž chystala se u vás v Čechách pouť k Moskevské výstavě, jíž účastnili se také Palacký a Rieger. Odjeli tam přímo z Paříže. Ale udála se tentokráte v naší společnosti episodka, kterou zejména já si dobře zapamatoval. To bylo tak: Krátce před svým odjezdem byli mezi námi; byla také přítomna jedna česká dáma, velice blízká Palackému. Tato vzácná paní vpravujíc se do našeho položení, zrazovala Palackému a dru. Riegrovi, aby do Moskvy nejezdili a naléhala, aby raději zůstali. Rozmluva trvala dosti dlouho, ale Palacký stál důrazně na svém, odmítaje naléhání české dámy tónem stále umírněným a klidným. Konečně však jej vytrvalé naléhání do té míry rozmrzelo, že se nevrle obrátil a bez obalu krátce odpověděl:

‚E, dlouhé vlasy, krátký rozum!‘ . . . Vidím podnes rozhorlenou tvář vašeho přísného učence a slyším jeho slova . . .“

Výrok Palackého citoval pan Bohdan v původním znění, po česku — tak utkvěla ta slova v paměti staříčkého básníka!

Zmínili jsme se již, že Zaleski nerad mluvil o sobě, o své činnosti básnické. Dělo se tak zajisté jen ze skromnosti, vlastní všem pravým „vítězům.“ Skromnosť tato vinula se jako zlatá nitka po celou jeho řeč a kde jen mohl, unikal básník tomu, přeskakuje vždy k osobám jiným, nejraději ke druhům svým z dob filaretských, a z těch první místo v srdci jeho zaujímal ovšem přední pěvec polský, Adam Mickiewicz, s nímžto žil v Paříži v nejbližším styku přátelském. Známo, že pan Bohdan náležel ke hloučku Mickiewiczových přátel, kteří r. 1834 v jeho bytě, v ulici Saint Nicolas, první vyslechli nehynoucí slávy epos „Pan Tadeáš.“

Maní vyklouzla nám v průběhu rozmluvy otázka, kdy naposled byl „lyrník“ ve vlasti.

Tu zalesklo se páně Bohdanovo překrásné, hluboké oko safírové a on zamlknul. Teprve po chvíli mávnuv rukou vzdechnul: „To dávno, dávno... a chtělo by se ještě zavítati k rodným prahům . . .

chtělo . . . ale rozprchla se moje družina a s těmi mladšími se již neznáme . . .“

Zadumán sklopil hlavu.

„Odpusťte,“ ozvali jsme se, „znáte se . . . znají vás všichni, dumky a písně vaše s rozkoší a vděčností odkazuje vždy starší pokolení novému. I na Litvě, i na Ukrajině, tam všady, kde žije srdce vaše, jest s potěšením slyšeti vaše zpěvy . . . Pěje, čte a zná je celá Polska! Také u nás . . .“

Líbezně se usmál a přesmeknul hovor v jinou stranu.

Mezitím sešla se v saloně téměř celá rodina. V osobě hospodáře, dra. Okienczyce, spatřoval host hned v prvním okamžiku muže bodrého, srdečného, nehledajícího ve světě ničeho nad štěstí své rodiny a vlasti. Tvář upřímná, chování otevřené a milé, toť nejkrásnější uvítání, jakým přicházel vstříc. Dítek bylo několik. Z nich Bohdanka uprostřed menšího děctva rozvíjela se a dospívala jako růže na záhoně dobře hleděném a opatrovaném. Malý hošík statně jezdil na dřevěném koni a slečna sestra ještě s panami veliké měla starosti. Což tedy divu, že také veselo tam bylo, a že staříčký pan Bohdan rád dítky vinul k sobě, vyslýchaje nevyčerpatelný tok jejich dětské, polské mluvy.

Zdálo se věru, že nad námi klenula se střecha neporušeného šlechtického dvoru na Litvě.

Po čaji, když venku úplně se již vyjasnilo, odebrala se celá společnosť do zahrady. Nebyl to nádherný park, ale osvěžující zeleni a stromů listnatých kynulo tam vstříc tolik, kolik bývá v Polsce. Bohdanka rozběhla se po záhonech a uvila Mickiewiczově vnučce, nejlepší své přítelkyni, z nejkrásnějších svých květin hezkou kytici. Dítky popěvovaly.

Pan Bohdan pohlédnul k jasnému slunci, vdýchal osvěžující vzduch a vůni lesův i květin, a těšil se ze života jej obklopujícího.

Tak setrvali jsme ještě chvíli.

Ale poznenáhla přiblížil se okamžik našeho rozloučení.

S vřelým, hluboce procítěným přáním, aby Hospodin prodloužil Ukrajinskému slavíku dni klidného žití ještě po mnohá, mnohá léta, opouštěli jsme milé jeho zátiší. Provodil nás se srdečným pozdravem české zemi a drahocenným projevem národního přátelství, jež hluboce vštípili jsme sobě do vděkuplné paměti.

Dlouhá léta, dlouhá léta!“ šeptali jsme a téměř

za každým krokem obraceli jsme zpět hledy své k vísce Villepreaux.

Poznenáhla zmizelo zrakům i zátiší páně Bohdanovo, i ves celá. —

Po hodině pojala nás opět do lůna svého horečná Paříž. Přímo z nádraží odjeli jsme do „polské čtvrti“ v Batignollech k prof. Gaszttowtovi, i u nás dobře známému. V hostinném jeho domě sešla se ten večer společnosť milá i vzácná. Z Čechů přítomen byl také umělec náš, Antonín Chitussi. Rozmluva rozpředla se sama a dotýkala se z blízka též ukrajinského slavíka. Jako o závod pověděl o něm každý vřelé slovo, prodchnuté projevem nelíčené lásky, úcty a oddanosti. Vždyť znali jej všichni, ctihodný lyrník již od tolika let byl prvním uprostřed polské emigrace ve Francii a nescházel při žádném jejím podniku. Věděli, že byl téměř posledním paprskem neblednoucího světla slávy i nesmrtelnosti epochy Mickiewiczovy!

Při vyslovení jeho jména uklonila šedivou hlavu přítomná jedna dáma, jejížto zjev mimo vůli líbezností svou poutala k sobě pozornosť.

Byla to paní Nabielaková, rozená Francouzka, vzorná družka života předního belvederčíka, jenž v památné noci listopadové r. 1831 s družinou

osmnácti soudruhů při samém vzniku povstání vpadl do paláce Velikého knížete Konstantina. Pocházíť dáma tato ze zasloužené Francii rodiny; bratr její dodělal se vynikajícího stanoviska. viceadmirála francouzského loďstva. Také Nabielak, zesnulý r. 1883, strádal vyhnanecký život vedle pana Bohdana a horoval činně pro věci českopolské, čehož trvalé stopy zůstavil též v literatuře. Ovdovělá pak manželka, kterážto záhy přiučila se dokonale polštině, zůstala věrna ideálům svého chotě, a i po jeho smrti nepřestává plna horoucí lásky kráčeti ve šlepějích jeho misí.

Tiché sklonění hlavy této ctihodné dámy bylo tedy jen krásným doplněním vznešené harmonie neskonalé úcty, lásky a oddanosti, jakouž obklopovali synové a dcery všech polských vlastí stařičkého svého lyrníka, pana Bohdana!



NESTOR UČENCŮ SLOVANSKÝCH.

Dr. *František Rački*, předseda jihoslovanské akademie nauk v Záhřebě, proslovil ku cti zesnulého Václava Alexandra Maciejowského dne 14. srpna r. 1883 veřejnou řeč.

„Dne 10. února t. r.," pravil znamenitý chorvátský učenec, „hlásal Varšavě pohrobní zvon úmrtí *Václava Alexandra Maciejowského*. Hlas tohoto zvonu pronikl mohutně všemi zeměmi, ve kterých žijí národové slovanští, zalehnul do zemí všeho vzdělaného světa. Věnce, darované od professorův i studentů Varšavské university a nesené před schránkou zesnulého na pole powązkovské, jakož i účastenství staré stolice polské byly nejjasnějším výrazem úcty, kterou prodchnut byl šlechetný národ polský k slavnému svému synu. Úmrtí devadesátiletého starce není nenadálou událostí, ale přes to zpráva o ní vzrušila Slovanstvo vědomím, že smrt vyrvala mu starého pracovníka na poli osvětovém,

a to pracovníka, jehož život s duševním obrozením národa těsně je spojen . . .

Maciejowski neodložil péra do posledního dechu. Pracoval neúmorně na poli vědy přes plných *65 let*, po celý lidský život. *Slavistice* posvětil Maciejowski síly své netoliko z pouhé lásky ku vědě, ale také ze synovské náklonnosti k velikému plemeni slovanskému . . . Maciejowski byl *Slovianofil* v nejšlechetnějším významu tohoto často nesprávně pochopovaného slova . . . Tím náleží do řady oněch slovanských spisovatelů, v jejichžto popředí dobou i významem stojí u Čechů Šafařík, Palacký, Vocel, Erben, u Rusů Preis, Bodjanskij, Pogodin, Sreznevskij, Grigorovič . . .

Smrtí Maciejowského ztrácí netoliko slovanská věda jednoho z prvních svých pěstitelův a idea slovanská jednoho z nejznamenitějších svých zástupcův, ale i mladá akademie nauk v Záhřebě jednoho z nejupřímnějších přátel v dalekém Slovanstvu.

S toga dopusti, plemeniti mužu, Vaclave Aleksandre Maciejowski! da ti i mi u duhu položimo na tvoj grob u polskoj ti otačbini pregršt hrvatske zemljice kličúci: Vječna ti spomen i slava!“

Tak asi promluvil vážený předseda jihoslovanské akademie, z jehož rozsáhlé a vřelé řeči předeslali jsme tuto úmyslně alespoň několik slov. Úmrtí Maciejowského bylo provázeno podobnými ohlasy ve všech zemích slovanských.

Zesnulý učenec polský narodil se na sklonku minulého století, r. 1793 v Kalvarii, vzdělával se v Piotrkově, později na akademii Krakovské, v Berlíně a Gotingách. Vrátiv se do Varšavy byl jmenován professorem lycea, a později zaujal hodnosť professora dějin i práv při universitě Varšavské. Od r. 1838 přednášel vedle práv starožitnou literaturu v duchovní akademii římsko-katolické. R. 1822 jmenován byl členem komise k vypracování sbírky zákonů pro království polské, a když universita Varšavská byla zrušena, stal se sudím civil. tribunalu. Jako spisovatel a badatel byl Maciejowski neobyčejně činný. Kromě množství rozprav drobnějších vydal zejména „Pamiętniki o dziejach, piśmiennictwie i prawodawstwie Słowian“ (2 díly, Varšava 1839), „Polska až do pierwszej połowy XVII. wieku pod względem obyczajów i zwyczajów“ (4 díly, Varšava 1842), „Pierwotne dzieje Polski i Litwy“ (1846), „Piśmiennictwo polskie od czasów najdawniejszych až do r. 1830 (3 díly, Varšava 1851),

„Historya prawodawstw słowiańskich“ (Varšava, I. vydání 1832—1835, II. vydání 1856—1865), Historya włościan (Varšava, 1874) atd.

Posuzovati tyto práce měřítkem nynější doby, bylo by nespravedlivo, a uvažujeme-li, v jaké době a za jakých okolností vznikly, samy sebou objasňují stanovisko své v literatuře současné i pozdější. Tolik jest jisto, že Maciejowski byl *první,* který souborně jal se pracovati o dějinách společenských a právních poměrů slovanských národů, jejich osvěty, politickém ústrojí a vývoji právnictví vůbec, odkryl tím nové pole badatelské činnosti a povzbudil celou řadu mladších učenců k další úspěšné práci.*)

Dr. Fr. Rački oceňuje vědeckou práci Maciejowského poukazuje ve své řeči k tomu, že když Maciejowski r. 1820 uchopil se myšlenky zpracovati dějiny slovanského práva, měl před sebou pláň téměř úplně pustou. „Historya prawodawstw“ a jiné práce zesnulého učence vyvolaly prudké polemiky. „Jestliže však někdo, tedy sám Maciejowski nejlépe byl přesvědčen, že dílo jeho není ve všech stránkách dokonalé, a takové býti *nemohlo* se

*) Slov. Sborník 1883.

vzhledem netoliko na stav tehdejších věd právních, ale dějin Slovanů vůbec!

Rački neváhá stavěti Maciejowského vedle Šafaříka: „Kamo što je Šafaříkovo djelo znanstveno uvelo Slovjenstvo u evropsku poviest, tako je djelo Maciejowskoga Slovjenstvu otvorilo vrata u kulturnu i pravnu pověst izobraženih naroda . . . Što su Šafaříkove „Starožitnosti“ bile za staru poviest Slovjensku u nauci: to je djelo Maciejowskoga bilo za pravnu poviest slovjensku.“

Tento čestný úsudek chorvátského učence nepotřebuje z naší strany dokladův. Autoru *„Dějin práv slovanských národů“* bylo 89 roků, když mně přáno bylo překročiti tiché jeho prahy ve Varšavě.

Bydlil ve starožitném domě v dávnověké části města, v ulici široké, ale nenádherné. Z malého předpokoje vešel jsem do přijímací komnaty.

Čekal jsem jen chvíli; dříve než jsem se nadál, vešel protějšími dveřmi třesoucím se krokem sivovlasý kmet. Vedla jej líbezná stařenka s bílým jak padlý sníh čepcem na hlavě.

Byl to nestor učenců slovanských a věrná družka života jeho, paní Tekla.

Maciejowski přívětivě potřásl hlavou a vztáhnul ke mně ruku. Hlas jeho vyzníval jen slabě a chvěl se na rtu.

„Vítám vás,“ vece tiše, „vítám toutéž rukou, která tiskla ruce nejznamenitějších vlastenců českých... Jungmanna, Šafaříka, Palackého, Hanky... To ovšem je už dávno... velmi dávno...“

„Dávno...“

„Ale nezapomínám na to nikdy, i těším se milými vzpomínkami na přátelství z tamtěch časů...“

Hned pak usedli jsme. Kmetovo oko zajiskřilo, duch jeho, jako by probuzený, zalétal do dávné minulosti. Vzpomínal příběhův až do osmdesáte let od chvíle přítomné vzdálených, vzpomínal jako ve snu na to, co od nejmladších let přeplňovalo účastenstvím a láskou vřelé jeho srdce.

„A dobře u vás v Čechách!“ vece nadšeně i pevně kmet. „Kdykoli přemýšlím o národě českém, jest mi, jako bych byl býval žil v době zázrakův. Oh, vstal jest jistě z mrtvých národ český! Věčná česť a sláva mezi všemi osvícenými lidmi starým vlastencům českým!... Kdo býval u vás se mnou, za mých časů, netušil, že o vzpružení českého živlu slýchati bude věci takové, jaké slý-

chati může nyní. Že nedožil se útěchy té nezapomenutelný Jungmann . . .“

A obrátiv se k paní Tekle, pravil, jako by stranou: „Pamatuješ se ještě na Jungmanna?“

„Jakž bych nepamatovala,“ vece šeptem ctihodná stařenka, i vmísila se roztomile do hovoru:

„Nejvíce líbila se mně u vás v Čechách nesmírná úcta, jakou projevovalo zejména mladší pokolení starším vlastencům českým. Bývali jsme u Václava Hanky v museu, a tam za našich časů scházeli se přemnozí starší a mladší vlastenci čeští. Nezapomenu na to nikdy . . . Jednou . . . byli jsme právě v museu a kolem nás plno lidí. V tom rozevřeli se dvéře a práh překročil patriarcha — Jungmann Váš. Hned všichni stichli, vstali a dokud v komnatě dlel Jungmann, nikdo neusednul. Na všech tvářích zračila se jen uctivosť a srdečná oddanosť . . . Ani vám nemohu říci, jak se mně tento projev uctivosti líbil. Jest tak u vás dosud?“

Nevěděl jsem, věru, jak odpověděti.

„Raduji a veselím se ze všech vašich úspěchů,“ šeptnul zas po chvíli starý Maciejowski jako v polo-

snu. „Jak rád bych ještě jednou spatřil Prahu... Čechy. Z těch starých přátel našel bych tam málo... snad žádného... ale spřátelil bych se jistě i s pokolením novým..."

Po chvíli dotknul se kmet poměrův obecně slovanských. Slova jeho provázel neveselý, spíše smutný výraz. Trhaná jeho slova vyznívala trpce: „Byla nás tu ve Varšavě a na Litvě pracovitá a horlivá kupka lidí, kteráž upřímně pěstovala myšlenku slovanskou, ale snažení naše naráželo na hrozné překážky. Sklamání pronásledovalo nás... nevyplývalo z lůna národa, nýbrž ze vzmáhajícího se hegemonismu těch, od nichžto žádali jsme idealní, naprosté a ve všem rovnoprávné bratrství. Idea naše kompromitována byla nemilosrdně, krásnou theorii šlapala temná praktika... Přes to vše nevzdám se do posledního dechu svých zásad slovanských, věren jim zůstanu! Snad budoucnosť bude laskavější... snad myšlenka slovanská dospěje někdy k oné výši a zralosti, aby každý národ slovanský ve vespolném dobru spatřoval dobro *své*. Porušovati individualitu... jazyk a práva národní... toť hrobařství myšlenky slovanské..."

Tak asi promluviv pozamhouřil kmet oči své.

Postřehl jsem na tváři jeho zjevné stopy únavy.

Nemeškal jsem déle. Poděkovav za dobrotivosť, jakou mne přijal, a vysloviv přání, aby jej Hospodin zachoval ještě mnohá léta, opouštěl jsem tiché jeho zátiší.

Ještě při rozchodu zašeptnul: „Rád jsem si osvěžil vzpomínky na české přátelství.“

Tím se skončila moje návštěva u nestora slovanských učenců.

* * *

Z Čechů Varšavských navštěvoval Maciejowského častěji pan Lhoták, starý vlastenec český, který v mladých letech stýkal se také s Karlem Havlíčkem na Rusi.

„U vzácného Maciejowského byl jsem ještě několik dní před jeho smrtí,“ píše pan Lhoták. „Umírající kmet blouznil s dětinnou útěchou o nejnovější vymoženosti české — o naší universitě — a vyjádřil se v ten smysl, že by i nyní, v devadesátém roce věku svého, neváhal vypraviti se do

Prahy, aby zasednouti mohl na stolici práva slovanského — *před posluchačstvem university české.*"

* * *

V pozůstalosti Maciejowského nalézala se kromě znamenité knihovny také důležitá korrespondence. Jest to rozsáhlá sbírka přátelských dopisů předních vlastencův a učenců netoliko slovanských, ale i cizozemských. Dopisovalť si Maciejowski s Boćkem, Bodjanským, Erbenem, Daničićem, Dobrovským, Jakubem Grimmem, Václavem Hankou, Hilferdingem, Kollárem, Kopitarem, Palackým, Preisem, Purkyněm, Srezněvským, Šafaříkem, Vostokovem a m. j.

Díky neskonalé dobrotě také již zesnulé paní Tekly dána mně celá tato korrespondence k disposici. Ovdovělá paní vymínila si jen, aby z pozůstalosti této nebylo uveřejněno nic, co by v jakémkoli smyslu ublížiti mohlo památce přátel jejího zvěčnělého chotě.

Část korrespondence Maciejowského, zejména dopisy Šafaříkovy, Hankovy a Daničićovy vyšla ve Slovanském Sborníku, ostatek čeká na dobu

příhodnější. Prozatím s povděkem a povinnou pietou zahlížím pilně do těchto vetchých a sežloutlých listů, z nichž vynésti netěžko mnohé vážné poučen o osobách i věcech slovanských.

Kdykoli probírám se stohou touto, vždy obstupuje mne duch starých vlastenců slovanských, pracovníků velikých a nadšenců neochabujících. A uprostřed nich spatřuji věrného jejich druha, Poláka Václava Alexandra Maciejowského.



KNĚZ — BÁSNÍK.



Nejkrásnější srpnový den počal právě svítati nad Krakovem. Se srdcem nevýslovně roztouženým, nezklamaným ještě otravou skutečnosti a otevřeným důvěrně všemu, nač slunce jasné své paprsky metalo, vykročil jsem ke Kościuszkově mohyle. Od Sukiennic namířil jsem přímo Zvěřiněckou ulicí.

Byla to jedna z mých nejkrásnějších jitřních vycházek. Na temeno kopce, jejž usypaly vděčné ruce národa bohatýrskému bojovníku za volnost vlasti i lidstva, dospěl jsem nedlouho po východu slunce. Sám Krakov s posvátným Vavelem vystupoval poznenáhla z mlh, četné věže prokmitaly v záři, jako by protkané miliardou krůpějí rosy. Rozhled šířil se každým okamžikem, konečně rozevřel se až za hranice říše ruské i k nebetyčným Tatrám.

Setrval jsem tam dlouhou chvíli; zdálo se mi, jako by se oko mé pohledu tohoto ani nasytiti nenemohlo. A skutečně podnes, kdykoli zavítám do Krakova, nikdy nezanedbávám učiniti alespoň jednu vycházku k památnému kopci, na němž i ku vzdáleným vzpomínkám je blíže.

Pobyv a pokochav se náležitě, ubíral jsem se zpět do Krakova. Tu na půl cestě maní zastavil jsem se u kláštera jeptišek na Zvěřinci, jehož vysoké, starověk připomínající zdi již před tím upoutaly mou pozornosť. Ale nebyl bych snad ani vešel, kdyby právě v tu chvíli nebyl s vížky kostelní se rozléhal hlahol zvonku, zvoucí veský lid do příbytku Božího. Neváhaje překročil jsem prahy kostelní. Veský lid stále ještě se sbíhající klesal na kolena a popěvoval zbožnou píseň. Prodral jsem se až ke sloupu. Chvíli hleděl jsem na lid, jehož pestrá směs, typ i kroj nemálo mne zajímaly, pak teprve zrak můj přiblížil se ke hlavnímu oltáři, jejž zasahovaly paprsky jitřního slunce, pronikající vysokými okny.

A v záři té velebné postřehl jsem bílého kněze.

Kostelní prostory opanovalo poznenáhla hrobové ticho. Jen chvílemi ozývaly se na stupních oltáře

kroky bílého kněze nebo rozlehl se smírně hlas zvonku.

Když pak knězův zrak odvrátil se od evangelia a utkvěl na lidu, nemohl jsem se ani dosti vynadívati na zjev ten nevšední. Tvář jeho mluvila onou líbezností, kteráž okamžitě vzbuzuje důvěru a oddanosť.

Setrval jsem do konce bohoslužeb nespouštěje zraku svého s oltáře. Bílý kněz poutal mne k sobě každým šeptem, každým pohybem svým.

Pocit tento zmocnil se mne ještě více, když po mši svaté zástup venkovanů čekal na svého pastýře. Sotva vykročil ze sakristie, obstoupili jej a schylujíce k němu hlavy líbali mu ruce i roucho. Tu ovšem také pastýřova tvář se poněkud změnila, přijala na se výraz dokonalého přítele lidu. Dobrotivě se usmíval, přátelsky s každým rozmlouval, kynul rukou a děti hladil.

Všichni rozcházeli se pak spokojeně ku práci. Kosy a srpy kmitaly se nad jejich hlavami.

Ale, ale! Nevěděl jsem tehdáž, že tomuto lidu bývalé republiky Krakovské udílel požehnání — český kněz.

Teprve v Krakově pověděli mně moji krajané, že jsem při hlavním oltáři Zvěřineckého kostela

spatřil našeho nezapomenutelného Boleslava Jablonského.

* * *

Po čase opět navštívil jsem staroslavný Krakov. Tehdáž těšil jsem se již přízni Vladislava Anczyce, výtečného prostonárodního spisovatele polského, kterýž, ač v pokročilém věku, omladlým vzpružením vítal nové projevy našeho národního sdružování, utvrzeného a k praktické platnosti přivedeného shodnou součinností poslanců polských i českých na parlamentárním kolbišti ve Vídni. Také české účastenství při jubilejní slavnosti Kraszewského nemálo tomuto osvěžujícímu sblížení přálo a přispělo nepopíratelně k odstranění všelikých předsudků, zejména v haličských kruzích vzhledem k nám zakořeněných.

Stařičký, ale stále čilý Anczyc otevíral srdce své všem Čechům, kteří toho času přicházeli do Krakova. Přebývaje v létě v Zakopaném, dělil příbytek svůj pohostinsky se zavítavšími tam českými pobratimy. Rád rozmlouval zejména o našich selských poměrech a o osvětě lidu, při čemž vždy na to kladl důraz, že také pro Poláky má osvěta lidu

význam největší. Bylť Anczyc upřímným chlopomanem, řekl bych národním člověkem v nejryzejším smyslu toho slova. Když na Krakovském divadle dávali některý jeho kus, vždy největší měl radosť z toho, že na jeho hry přicházeli také chłopy z Krakovského vůkolí. Objevení se haleny selské a kůželovitého klobouku na galerii Krakovské svatyně dramatického umění naplňovalo Anczyce vždy rozkoší. Nezřídka také trávil nepoznaný autor na galerii mezi svými „zuchy“, jak nazýval sám jadrné Krakováky, a bavil se s nimi způsobem co nejdůvěrnějším. Starý Anczyc vlastenecky si zakládal na bodrosti selského lidu, jeho zdravém rozumu, schopnosti a — nadějích do budoucnosti. „Zoufal bych nad příštím losem našeho národa, kdyby nebylo selského lidu,“ říkával vždy s jakousi předtuchou, a kdykoli vkročil nám do cesty někdo z nich, z pravidla upozorňoval: „Podívejte se, to je zuch, to je mina, co?“

Na rozprávky o takových i jiných věcech přicházel jsem k panu Anczycovi ovšem velmi rád. Ale nedosti na tom, že zajímavé vyprávěl věci a že zvědav byl slyšeti dobře mluviti o českém národě; měl také ten zvyk, že mně před odchodem vždy něco dal na památku. A dával věci skutečně

vzácné; bohatým jich ložiskem byly přihrady a šuplata ohromného psacího stolku. Jednou dal mně třísku z rakve, ve které tři sta let odpočíval slavný polský král Štěpán Batory, jindy obdaroval mne starým grošem polským a zase jindy dostal jsem papírový peníz z Kościuszkova povstání.

Tu jednoho dne nabídl mně dobrotivě, že mne uvede k páteru Tupému. Jinak nejmenovali v celém Krakově našeho Boleslava Jablonského.

„Víte co,“ vece Anczyc, „přijďte ke mně zítra z rána před šestou hodinou. Posnídáme u nás a udeřením šesté hodiny vykročíme na Kościuszkův kopec. Na zpáteční cestě navštívíme českého básníka . . . On mne vždy rád vidí, a uvidíte, že také vás srdečně uvítá. Česká návštěva je mu vždy nade vše . . .“

Samo sebou se rozumí, že jsem tomuto nabídnutí byl upřímně povděčen.

Nazejtří podnikli jsme skutečně chystaný výlet, kterýž vydařil se neobyčejně dobře. Posnídavše vyšli jsme na kopec. Mlhy padly ten den velmi záhy, tak že již kolem osmé hodiny rozevíral se rozhled do daleka — za ruské hranice, ba i k nebetyčným Tatrám, jichžto nejvyšší štíty obrovsky se pjaly k rebesům. Sám Krakov ležel před námi jako

na dlani; téměř jako pod samým kopcem rozprostíralo se zátiší Jablonského. Vše zalévala jasná zář.

Pan Vladislav poskytnuv mně vysvětlení některých zvláště pamětihodných míst a rozhovořiv se široce o území bývaló republiky Krakovské, náhle obrátil zrak svůj ke Zvěřineckému klášteru. Mluvil pak již jen o Jablonském, jehož vysoce si vážil jako pobratima, kněze i člověka. Poukázav k několika vesnicím pod námi se rozprostírajícím, zejména k Voli Justovské, Pradníku, Olšanici, Lobzově atd. zvolal nadšeně asi takto: „K hanbě své se přiznávám, že nejsou mi povědomy básně kněze Tupého, neumím také náležitě oceniti rozsah jeho významu pro národ váš, ale i v tom případě, kdyby ničím nebyl vynikl ve vašem životě vlasteneckém a veřejném, schyloval bych čelo své ku skráni jeho vděčně. Snad to ani sami nevíte... váš kněz básník jest ode mnohých let dobrodějem těchto vesnických škol, kteréž jeho péčí rozkvétají a jichžto prospěch objeví se bohdá v nedaleké budoucnosti. Tím získal si básník váš také o nás velikých zásluh, za kteréž jej ctíme a milujeme upřímně . . .“

Že srdečný a lidomilný Anczyc nebyl v tomto úsudku osamotnělý, a že mínění jeho vniklo do

širších kruhů polské společnosti, bylo by možno doložiti svědectvím, kteréž dal zásluhám našeho Jablonského r. 1881 Krakovský „Czas.“ Pravilť tam vděčný pamětník toto: „Nemalých zásluh získal si český básník také o naši polskou vlasť na poli jiném, jmenovitě na poli národního vychování. Kněz Tupý pracoval se skutečným sebezapřením na nivě, která růží nepřináší. Obětoval na to čas, jehož při množství kněžských povinností neměl zbyt; obětoval také po dlouhá léta síly své národním školám polským, jichžto pomocí snažil se o zlepšení mravního a hmotného stavu našeho polského lidu. Od roku 1858 až do roku 1867 byl okresním dozorcem škol předměstských u Krakova. Za ten čas získal si nejen uznání školních úřadů, kteréž jej vyznamenávaly za jeho výborné a horlivé konání povinností těchto, ale i svými důkladnými vědomostmi, ryzí povahou, lahodou a láskou získal si srdce mládeže i učitelstva. Když se pak r. 1867 pro slabosť a churavosť úřadu svého vzdal, uspořádali učitelé v kostele Zvěřineckém slavné bohoslužby a doručili mu při té příležitosti adresu díků. Jablonský, přijímaje adresu díků, pravil se slzami v očích: „Kdybych byl věděl, že mne máte tak rádi, nebyl bych se úřadu svého vzdal.“ Ale proto

přece neustal ve své péči o školy, které mu byly nade všechno.

Navštěvoval školy, podněcoval mládež k pilnosti, dodával učitelům chuti ke práci, staraje se o ně a udíleje jim otcovské rady. Když nabyl platnosti zákon o dozoru ke školám, převzal předsednictví ve čtyřech školních radách ve své farnosti a v úřadu tom zůstal až do posledního vzdechnutí. Školní okresní rada vidouc, jak kněz ten dbá o vývoj a pokrok národního vzdělání, podřídila mu také školy ve Velkých a Malých Broňovicích, Lobzově, Krovodři a j. Jeho péčí povstaly za posledních deset let pěkné školní budovy v Půlvsi, Bělanech, Olšanici, Voli Justovské, Broňovicích, ba i v Červeném Pradníku, na jejichž vnitřní zařízení nešetřil P. Tupý ani vlastního groše. Vše to zůstane po dlouhá léta pomníkem hodného, nezapomenutelného kněze-občana.

Svědectví toto jest zajisté jedním z nejkrásnějších listů života našeho jemnocitného básníka.

Zatím pokročil čas a sám Anczyc vybídl ke zpáteční cestě. Sestupuje k fortifikaci, sbíral po stezinách polní květy. „To pro kněze dobroděje," vece můj laskavý průvodce, „on nesmírně miluje květiny."

Brzy potom překročili jsme tiché prahy Boleslava Jablonského, jenž vpisoval právě církevní zápisy do farní matriky.

„Pan Vladislav! Tedy přece pan Vladislav nezapomíná. To mne těší!“ vítal vřele líbaje příchozího. Když pak zvěděl, že s panem Vladislavem přichází také jeho krajan z Čech, dvojnásob vyjasnila se starcova vlídná tvář. Ihned zahrnul mne sterými otázkami: „Co dělá naše Praha, co dělají u Náprstků, býváte tam? Jak se daří našemu divadlu? A co literatura? Co Pospíšil?“

Sotva že jsem se mohl rozhlédnouti.

„Víte . . . vypijeme kalíšek vína na zdar všech dobrých Čechův a Poláků. Co myslíte, pane Vladislave a krajane? To neuškodí!“

A v okamžiku zazvonili naše sklenky.

Rozmlouvali jsme pak hodnou chvíli. Jablonský roztouženě vzpomínal své vlasti i všeho jejího života, tak jak sám vzpomíná ve svém tklivém Pozdravu vlasti:

Překrásný letní den!
a vůkol růží květ —
ó, jak tu vzpomínám
na mládí mého svět.

Ó, leťte, oblaky,
na západ k horám těm,
pozdravte národ můj,
pozdravte rodnou zem!

Příbytek Jablonského, ač projevoval kněžskou skromnosť, byl nesmírně přítulný a příjemný. Také zřízení jeho pronikala milá harmonie. Na stole ležely z pravidla české noviny a čerstvé květiny, kteréž ostatně zahrnovaly také nejmilejší koutek jeho — letní verandu. Malé to bylo místečko, ale veselý se tam rozproudil život, zejména ve chvílích, kdy Jablonského navštěvovala česká společnosť z Krakova, jejíž byl otcem, patriarchou. Rozjařená společnosť setrvala tak nezřídka do pozdních hodin nočních. Navzájem zase navštěvoval Jablonský krajany své v Krakově, i nelze popříti, že dokud žil básník náš, také českou kolonii pod Vavelem slučovalo ničím neporušené pojidlo srdečného přátelství. Nejúčinnějším tímto pojidlem byl ovšem sám Jablonský, jehož smířlivý duch nedal vznikati žádnému neladu.

Jakkoli básník náš lnul cele jen k národu svému a ke společnosti české, přece sžil se během let také úplně s Poláky. Udržoval blízké a srdečné styky s mnohými rodinami polskými, býval u nich

návštěvou, a také oni k němu na Zvěřinec zajížděli. V jeho albu fotografií nalézala se vedle podobizen jeho českých přátel též nejedna podobizna kontušová. Nemůže ostatně býti pochybnosti, že Jablonský jmenovitě v pozdějších svých letech i citově přilnul k polské národnosti, čehož líbeznou, ano tklivou jsou ozvěnou nejen některé jeho básně české, dotýkající se Poláků, ale i básnické pokusy, ježto skládal v jazyku polském. V pozůstalosti našeho pěvce nalezl jsem celou sbírku jeho polských básní, i lituji jen, že do té chvíle nevešly v širší známost. Jsou to vlastenecké, vřelé reflexe, vzniklé zajisté v okamžicích tiché zádumy uvědomělého a jemnocitného Slovana. Každý den doléhaly k němu Vavelské ozvěny, každý den pohlížel k těm šerým zdím, a téměř pod samým jeho příbytkem šuměl tok „Vandiny vody.“

Z těchto prostičkých polských básní našeho nezapomenutelného pěvce ať vzpomenu u této příležitosti jen jedné:

Grają dzwony na Wawelu!

Grają dzwony na Wawelu,
Grają dzwony w mieście,
Jak się wszystkie rozegrają,
Będzie tonów dwieście.

Będzie tyle dzwięcznych tonów
Ile myśli w duszy,
Ile uczuc w moim sercu
Dziennie się poruszy.

Między dzwony krakowskiemi
Jest nasz Zygmunt królem;
Oj, tych krolóv przypominam
Z wielkim sobie bólem!

Na Wawelu, tam gdzie Wisla
Obok skały bieży,
Na Wawelu wielu sławnych
Polskich królów leży.

Oj, gdzieście się zapodziały
Pełne sławy doby,
Kiedy żyły w polskiéj ziemi
Królewskie osoby?

Grajcie dzwony na Wawelu
Pamiętnemi dniami,
Osładzajcie nam dni nasze —
Chociaż wspomnieniami.

Moje tehdejší návštěva byla by se u Jablonského zajisté nepoměrně protahovala, kdyby hostitele našeho každou chvíli nebyly volaly povinnosti kněžské. Tu právě zase prahy překročila uplakaná jakási

chlopka Krakovská, hledající u „dobroděja“ útěchy. Lid chodil ke svému „dobroději“ s každou svou bídou, s každým svým osudem.

„Jen počkejte... musím té ženské ulehčiti... No, co pak je vám?“ A skutečně, sotva ksiądz dobrodziej promluvil s Jarynou několik slov, hned jí také utuchly slzy v očích. Chlácholivý hlas a vlídný pohled jeho působily neodolatelně.

Zatím chystali jsme se k odchodu. Jablonský ovšem stále zdržoval a stále ujišťoval, že není spěchu, ale slyšíce v předpokoji každou chvíli vrzati dvéře, nechtěli jsme ho déle zdržovati. —

Tak srdečně, jak nás přijal, tak se s námi také rozloučil. Stisknuv mně ruku zval mne k sobě k častějším návštěvám a kladl na srdce, abych nezapomněl od něho pozdraviti tu naši zlatou Prahu!

„A přijďte brzy zase!“ zvolal ještě s prahu.

Ba, přišel jsem brzy zase. —

* * *

Oči své jsem vyplakal,
prsa svá jsem vyvzdychal,
srdce své jsem vybásnil;
co mi zbývá jiného —
než bych duši vypustil?

Dne 27. února roku 1881 o hodině první v poledne ducha svého vypustil Boleslav Jablonský.

Žalostná ozvěna dolehla do Čech a ona sama dala podnět k myšlence, aby zůstatky spanilomyslného pěvce převezeny byly ze země bratrské do země jediné nejmilejší, do oné země, pro niž srdce básníkovo tak vřelou, nepřekonatelnou láskou bilo, toužilo a zmíralo. I uskutečněno pak záhy, že péčí vlasteneckého Svatoboru a hlavně horlivostí spanilomyslných manželů Náprstkových položen nezapomenutelný náš Boleslav Jablonský k věčnému odpočinku na posvátném Vyšehradě dříve, než zora Zvěřinecké vesny byla s to, aby hroby své pokryla prvními slzičkami a sněženkami.

Byv Svatoborem vyzván, abych pěvce našeho provázel na poslední cestě z bratrské Polsky do milé vlasti, odebral jsem se, opatřen jsa všemi k tomu potřebnými listinami, dne 4. března do Krakova.

Území bývalé republiky zahalovalo tenkráte ještě sněhové roucho, a mrazivý chlad krutým svým dechem lehal na širou krajinu. Sanice byla právě v plném proudu, tak že veškery dojíždky jak ve městě, tak ke Zvěřinci nutno bylo konati v saních.

Rozhlédnuv se shledal jsem hned nazejtří, že Poláci vlastně ani nevěděli, kdo v těchto dnech v lůně jejich ducha vypustil. Vážili si ho jako ctihodného a zasloužilého kněze, ale o jeho národním významě pro nás z hruba téměř ani tušení neměli.

Znali jen kněze Tupého, nikoli Boleslava Jablonského. Rozšířením několika výtisků jeho básní v nejváženějších kruzích Krakovských a ještě více okamžitým překladem několika jeho básní, vztahujících se k Polákům, kteréž pak ihned kolovaly v četných opisech po městě, docíleno, že do druhého dne mluveno již všude o Jabłonském jako o znamenitém vlastenci českém.

Současně ovšem vznikla v polské společnosti všeobecně zjevná snaha, aby také se strany polské dostalo se zesnulému básníku českému náležité pocty. I mohu dnes upřímně říci, že Krakov přestihl tenkráte všeliké očekávání.

Nepochyboval jsem, že Poláci dají při té příležitosti přátelství na jevo, ale že by projev ten mohl se státi tak velikolepým osvědčením, neměl jsem ani tušení.

Do popředí dam postavila se paní Stojowská, jejíž salon byl toho času osvěžujícím ohniskem literárního i uměleckého světa, ostatní „agitaci,“

smím-li se tak vyjádřiti, vzpružovali hlavně pánové Česlav Jankowski, mladý básník litevský, a Julius Mien, spisovatel francouzský. K nim přidružil se ovšem záhy zástup účinných přátel zesnulého básníka a národa českého, aby pocta chystaná stala se okázalým projevem neosamocených jednotlivců, nýbrž širokých a všechněch vrstev společnosti staroslavného Krakova.

Zatím, co Poláci chystali se složiti pěvci našemu poslední hold, bylo se všemožným urychlením splniti úkol v Praze na nás vložený. Nejen formální přípravy, ale také vyjednávání s církevními a politickými úřady vyžadovalo několik dní času. Obtíže poněkud vzrostly tím, že ve chvíli, kdy jsem přijel do Krakova, Jablonský náš již pohřben byl ve společné klášterní hrobce na vršku při veském kostelíčku.

Smutná byla moje opětná jízda do Zvěřineckého kláštera. Zdálo se, jako by úmrtím českého dobroděje vymřel i klášter sám. Prodrav se na nádvoří spoustami sněhu a zazvoniv při fortně, teprve po chvíli byl jsem připuštěn k malému zamříženému okénku na přichmurné chodbě klášterní. Hlas zvonku rozlehl se po chodbách.

Tu objevila se za mříží důstojná abatyše s asistencí dvou mladých sester, aby vyslechla prosbu o vydání Boleslava Jablonského.

Leč proti všemu očekávání váhala velebná matka uděliti k tomu své svolení. Se slzami v očích pravila, že nenáleží jim loučiti se s otcem, který jim po tolik let byl nejdůvěrnějším rádcem a těšitelem. Vzpomínala jeho dobroty, jeho líbeznosti a zbožnosti, a oproti výkladům mým, v nichžto snažil jsem se objasniti naše národní stanovisko k zesnulému pěvci, namítla konečně, že podrobí se smýšlení důstojného biskupa Krakovského.

Nezbývalo tedy než vrátiti se do Krakova a v biskupském paláci žádati za slyšení. Církevní hodnostář, bratr nynějšího ministra financí Dunajewského, vyslechl žádosť velmi vlídně a vzpomínaje stejně přátelsky duchovního správce Zvěřineckého, i vyslovuje potěšení nad projevem národní vděčnosti vyřídil věc tak, že všechny námitky pak i v klášteře odpadly. Důstojná abatyše svolila, ač nerada, a žádala již jen, abychom dali věděti, který den a kterou hodinu pozůstatky „drahého jejich otce“ vyzvednuty budou ze společné krytby.

Ještě téhož dne překročil jsem prahy příbytku, v němž život svůj trávil náš pěvec, hlavně také proto,

abych alespoň poněkud prohlédl jeho literární pozůstalost. Každá píď mluvila tam zasmušile, že laskavého hospodáře těchto míst není více. Dvéře byly porozvírány, okna zatáhnuta, nábytek byl uklizen, ale scházel mu soulad života.

Vkročil jsem do druhého pokoje, kdež byla knihovna a v ní také pozůstalé rukopisy. Kromě vzpomenutých již polských básní nalezl jsem tam hojný materiál k Brusu jazyka českého, příležitostné básně české, kázání a řeči, starý rukopis gramatiky české, pojednání o hvězdářství, zeměpis Čech (asi z r. 1833) a sbírku dopisův.

Za daných okolností bylo mně sotva možno opsati alespoň několik písní polských.

Osmého března, když vyhověno bylo již všem podmínkám politických úřadů (tentokráte nejobyčejně ochotných) ustanoveno tiché přenesení drahých ostatků na Krakovské nádraží. Byl to den zasmušilý a nečas příšerně řádil. Ke čtvrté hodině odpolední sestoupila komise do hrobky, zjistila a ztvrdila totožnost, načež nedávno sem položená rakev vyzvednuta a vynesena na světlo Boží. Sepsání protokolu jakož i ostatní pořízení zdrželo nás do temna. Vůz, na němž spočívala rakev, zakrývalo až k zemi

černé sukno, poskytnuté ochotně Krakovskými Františkány.

Temná noc rozestřela již dávno své chmury nade vší Krakovskou obcí, když malý náš průvod za ticha v pravdě hrobového opouštěl Zvěřinecký hřbitůvek. Jen stěží pronikali jsme sněhovými spoustami.

Na křižovatkách a cestách čekal ve slotě lid, ženy, starci i děti, a dotýkajíce se černého sukna úpěnlivými slovy posýlali svému dobrodinci poslední rozloučení: „Bůh tě provázej, náš nejlepší dobroději!“

Když pak průvod stanul u klášterních zdí, zavzněl na vížce malý zvonek, jehožto žalobné zvuky nesly se nerušeným tichem až k výšinám královského Vavelu.

Dal jsem zastaviti. Vběhnuv do kláštera učinil jsem povinné oznámení.

V oknech zakmitlo světlo . . . jeptišky klesly na kolena a vysýlaly k nebesům šepot pohrobní zbožnosti.

Pak plížili jsme se zvolna k městu, načež teprve o deváté hodině večerní složeny zůstatky na nádraží.

Dne 9. března po páté hodině odpolední ustanoven byl odjezd z Krakova. K prostornému nádraží zřídka sbíhá se tolik vynikajících osobností, jako stalo se toho dne. Přes neobyčejně nepříznivé počasí shromažďovaly se Krakovské deputace, aby buď věnec na rakev složily nebo poslední pozdrav nebožtíku poslaly. A každým okamžikem přibývali noví a noví zástupcové, tak že dříve, než vůz s drahou schránkou byl rozevřen, již všecho prostranství kol a vůkol hustě bylo naplněno. Netoliko intelligence Krakovská, ale i mnohé vynikající osobnosti z rozličných stran Polsky shromažďovaly se při zůstatcích našeho pěvce. Kromě Haliče také polské království, Litva, Ukrajina, Podolí i Poznaňsko měly zde své zástupce. Ba i prostý lid v selských halenách ze Zvěřince spěl vzdáti poslední čest svému dobroději. Z vynikajících přítomných osob ať vděčně vzpomenu jen dra. Majera, předsedu Akademie věd, slovutného mistra Jana Matejku se žáky malířské akademie, kanovníka a učence Polkowského, hraběte St. Tarnowského, dra. K. Estreichera, ředitele Jagiellonské bibliothéky, Julia Kossaka jako starostu Kola literárního a uměleckého, básníka A. Asnyka, V. Anczyce, prof. Bobrzyńského, hr. H. Krasińského, prof. Lepkow-

ského, redaktory Krakovských časopisů, členy hudebního spolku s ředitelem Niedzielským v čele, spisovatelstvo, studentstvo a j. Zvláště četně zastoupeny cyly také dámy. Čechové Krakovští dostavili se ovšem v počtu plném.

Jakmile vůz rozevřen, skládány na skrovně ozdobenou rakev četné věnce. První věnec položil jménem Akademie věd předseda dr. Majer, druhý jménem rady městské p. Rzewuski, třetí jménem polských paní a dívek slečna Rakowiecka. Palmy tyto s překrásnými kameliemi zdobily dvě bílé stuhy; na první četlo se Od wdzięcznych Polek, na druhé překlad známé básně Jablonského Polkám v překladě Česlava-Litvína. Po té položily věnce Kolo literární a umělecké (Asnyk), řád Norbertinek ve Zvěřinci (Najczcigodniejszemu swemu Bratu), redakce Czasu, redakce Przeglądu Polského, redakce Gwiazdki Krakowské (Anczyc), rada ve Zvěřinci, Akademikové Krakovští (Věštci národa českého), Učitelstvo národních škol, Spolek Krakovských tiskařů, František Karliński, ředitel observ. university Jagiellonské. K tomu doložili nádherný věnec také Čechové Krakovští.

Zatím čas valně pokročil. Tu ujal se ctihodný předseda akademie slova a poukázav vřelými slovy

na zásluhy a význam zesnulého básníka, žádal zástupce Svatoboru, aby city polské soustrasti tlumočil bratrskému národu. Po té učinil delší a ryzím vlastenectvím prodchnuté proslovení vzácný kanovník a učenec Vavelský X. Polkowski,*) vylíčiv význam našeho Boleslava jako básníka, kněze, vlastence, Čecha a spoluobčana polského, jenž vším svým životem a vší svou blahodárnou činností utužil pouto našeho národního bratrství.

Byla to chvíle velikého, nezapomenutelného dojmu.

Byl jsem zajisté oprávněn odpověděti oběma důstojným řečníkům, že okázalý tento hold Poláků, složený paměti českého básníka, útěchou a radostí naplní vlasť naši. I prosil jsem, aby přijali ujištění vděčných pocitů, kteréž sdíleti budou zajisté všichni vlastenečtí ctitelé nezapomenutelného Boleslava Jablonského v zemích koruny sv. Václava.

V tom zavznělo poslední znamení a vlak se hnul. Ještě jednou zaúpěl chladný větřík, silná prška snesla se s nebes a ve chvíli již unášel vlak Jablonského naposledy z pohostinného lůna Krakovské obce.

*) Nedávno zesnul v Krakově.

A dlouho pohlíželi zástupové ve smutném mlčení za unikajícím vlakem . . .

Projev Krakovských Polákův u příležitosti pohřbu našeho pěvce byl velikolepým osvědčením, kteréž ve mně, jako bezprostředním svědku, nemohlo než hluboké a trvalé zachovati stopy. Tato polská účasť nebyla ani všední demonstrací, ani dílem uměle vynucené nálady. Od oněch časův okolnosti česko-polské všelijak se přetvařovaly, drsnosť praktického života nejednou dala podnět k různému váhání, ale tolik mohu říci, že nezanikající reflexe takových okamžiků vždy znova a znova osvěžovaly a sílily mysl v naději, že přece netoužíme na plano. — — —

Krátce dotknu se již jen ostatku poslední pouti Boleslava Jablonského. Nižádná nepohoda, nižádná dozdní hodina nezdržela také vděčnosť českého lidu, aby způsobem rovněž tak dojemným, jak významným osvědčil úctu k milovanému básníku. Na sta a na tisíce očí moravských i českých zaslzelo, na sta a na tisíce hlasů tlumené „S Bohem!“ na rozloučenou posýlalo. Z nejednoho kostelíčka zněl v ústrety žalobný zvuk zvonů, s nejedné vížky vlál prapor smuteční. A v nejednom tom kostelíčku složeno Bohu za duši zesnulého kněze pěvce. I zdálo

se, jako by se všech stran spěchal vděčný lid český, aby vlastní slzou skropil schránku drahého těla. Kde vlak stavěl alespoň několik minut, přikládány k bohatým věncům polským také vavříny české. Leč netoliko na nádražích, ale i na cestách a křižovatkách sbíhal se lid, aby alespoň několik květin hodil za ujíždějícím vlakem.

Prvního českého uvítání dostalo se Jablonskému v Moravské Ostravě, kamž vlak dorazil po první hodině půlnoční.

Rudá záře přečetných pochodní zalévala daleký obzor a mohutný žalm vyzněl z českých prsou...

Cesta až do Prahy byla nepřetržitým pásmem nadšených, důstojných projevův.

Téměř dva dni a dvě noci trvala poslední pouť Jablonského. Krátce před druhou hodinou odpolední (11. března) stanul vlak na Pražském nádraží, kdež čekali již četní zástupcové předních českých korporací.

Při rozevřeném voze, jehož vnitřek podobal se květinovému katafalku, s něhož splývaly již četné stuhy polských a českých věnců̈v, odevzdal jsem do rukou veled. opata Strahovského, P. S. Starého, klíč od rakve, čím skončen byl úkol na mne vložený.

A dlouho pohlíželi zástupové ve smutném mlčení za unikajícím vlakem . . .

Projev Krakovských Polákův u příležitosti pohřbu našeho pěvce byl velikolepým osvědčením, kteréž ve mně, jako bezprostředním svědku, nemohlo než hluboké a trvalé zachovati stopy. Tato polská účasť nebyla ani všední demonstrací, ani dílem uměle vynucené nálady. Od oněch časův okolnosti česko-polské všelijak se přetvařovaly, drsnosť praktického života nejednou dala podnět k různému váhání, ale tolik mohu říci, že nezanikající reflexe takových okamžiků vždy znova a znova osvěžovaly a sílily mysl v naději, že přece netoužíme na plano. — — —

Krátce dotknu se již jen ostatku poslední pouti Boleslava Jablonského. Nižádná nepohoda, nižádná dozdní hodina nezdržela také vděčnosť českého lidu, aby způsobem rovněž tak dojemným, jak významným osvědčil úctu k milovanému básníku. Na sta a na tisíce očí moravských i českých zaslzelo, na sta a na tisíce hlasů tlumené „S Bohem!“ na rozloučenou posýlalo. Z nejednoho kostelíčka zněl v ústrety žalobný zvuk zvonů, s nejedné vížky vlál prapor smuteční. A v nejednom tom kostelíčku složeno Bohu za duši zesnulého kněze pěvce. I zdálo

se, jako by se všech stran spěchal vděčný lid český, aby vlastní slzou skropil schránku drahého těla. Kde vlak stavěl alespoň několik minut, přikládány k bohatým věncům polským také vavříny české. Leč netoliko na nádražích, ale i na cestách a křižovatkách sbíhal se lid, aby alespoň několik květin hodil za ujíždějícím vlakem.

Prvního českého uvítání dostalo se Jablonskému v Moravské Ostravě, kamž vlak dorazil po první hodině půlnoční.

Rudá záře přečetných pochodní zalévala daleký obzor a mohutný žalm vyzněl z českých prsou...

Cesta až do Prahy byla nepřetržitým pásmem nadšených, důstojných projevův.

Téměř dva dni a dvě noci trvala poslední pouť Jablonského. Krátce před druhou hodinou odpolední (11. března) stanul vlak na Pražském nádraží, kdež čekali již četní zástupcové předních českých korporací.

Při rozevřeném voze, jehož vnitřek podobal se květinovému katafalku, s něhož splývaly již četné stuhy polských a českých věncův, odevzdal jsem do rukou veled. opata Strahovského, P. S. Starého, klíč od rakve, čím skončen byl úkol na mne vložený.

Úmrtím Adama Honoryho Kirkora přestalo bíti a pracovati jedno z nejušlechtilejších srdcí slovanských. Pracovitý a plný dobré vůle život jeho, ač nepronikal spoustami současného urvalství, jeví půvabný obraz nepopíratelných zásluh a horoucího slovanského snažení. Zdá se, že Kirkor byl příliš velikým praktikem a příliš upřímným přítelem národního slovanství, než aby zasloužil si povědomého demonstračního oslavování v okamžiku, kdy zasáhla jej smrť. Tím jediné lze vysvětliti sobě, že zvěsť o smrti Kirkorově prošla slovanským světem jen jako podzimní větřík po strništi. Památka jeho nebyla zneuctěna napřed přichystanými frásemi . . .

Kirkor byl slovanský pracovník v nejkrásnějším smyslu slova. U něho rozhodovala netoliko hlava, ale i cit. Celý jeho život, veliká složitá jeho činnosť, vymykající se rozhodně ze všednosti, přese

svrchovaně nepříznivé okolnosti proniká jasná tendence slovanská, ta čistá a ryzá, povznešená nad všechnu malichernosť i nevlídnosť.

Mám za to, že naše české smýšlení o Slovanstvu nejzpůsobilejší jest oceniti platněji Kirkorovo snažení. Proto nebudu přihlížeti v těchto řádcích kriticky k jeho pracím vědeckým, nýbrž spíše k povaze jeho složité působnosti. V době, kdy stiženi byli Poláci šarlatanským nařknutím, jako by ani Slovany nebyli a jako by rozuměti nechtěli „slovanskému sbližování a sbratřování", při čemž se ovšem potřebných rozdílů nečiní, zdá se býti poznání Kirkorovy působnosti, nikterak neosamotnělé v Polsce, dosti poučné. Tolik mám za jisté, že lidé, kteří plýtvají úsudky o polském slovanství v tóně tak nepříznivém, hodni by nebyli řemínky rozvázati u střevíců nedávno zesnulého Adama Honoryho Kirkora.

Načrtnu nejdříve několik dát životopisných. Adam Honory Kirkor narodil se r. 1818 ve Mstislavsku na Litvě, kdež nejdříve v Mohylevském gymnasiu a později ve šlechtickém ústavě ve Vilně se vzdělával. Zvláštní zálibu projevil již v nejmladším věku ke starožitnictví, v němž také nejvíce pracoval a vyniknul. Rozkopal množství kur-

hanův, objevil, zbádal a popsal četná pohřebiště. Kromě množství drobnějších prací, uveřejněných a rozptýlených porůznu v časopisech, jmenovitě polských a ruských, uveřejnil zvláště zejména tato obsáhlejší díla: Istoričesko-statističeskija očerki vilenskoj gubernii (Vilno 1852—53, dva díly), Čerty iz istorii i żyzni litovskago naroda (Vilno 1854), Przechadzki po Wilnie (první vydání r. 1856). Odczyty o literaturze pobratymczych narodów Słowiańskich (Krakov 1873) a j. v. Jeho redakcí nad to vyšlo několik sborníkův a časopisů, jako Radegast (Vilno 1843), Pamiętniki umysłowe (Vilno 1845—1846), Teka Wileńska (1858), Pismo zbiorowe Wileńskie (1859—62) a j. Po bouřných událostech r. 1863 odebral se Kirkor do Petrohradu, kde založil známý ruský denník Novoje Vremja. Přesídliv se pak r. 1871 do Krakova pracoval horlivě při akademii věd, zejména pro odbor archaeologický, jehož byl předsedou.

Tato suchá dáta, vyjmutá z polských encyklopaedií, jsou jen chatrnou kostrou; k nim pojí se velice složitá činnosť, postižitelná jen prohloubáním soukromého života neúnavného pracovníka. O Kirkorovi lze říci, že neustupoval s kolbiště práce do posledního svého dechu. Pracoval s velikým zápalem,

s pravdivým zalíbením, vždy s čistou tendencí dobré vůle prospěti věci blahodějné. Podněcován ušlechtilými touhami, neochaboval ani v okamžicích nejkrutějšího sběhu okolností, ale zachovával chuť k dobrým činům s vytrvalostí skutečně řídkou. Jeho neobyčejná čilosť osvědčila se stkvěle netoliko v podnicích redaktorských, ale i v organisacích směru národního a vědeckého.

Sama Litva, kolébka a vychovatelka Kirkorova, nemálo přála vývoji tohoto dobrého Slovana. V letech, kdy Kirkor vstupoval do života a překročoval prahy neúnavné práce, planuly na Litvě ještě poslední záblesky staré slávy. Kirkor náležel právě k zástupu těch, kteří zář tu po listopadovém povstání zaniklou, k nové světlosti přiváděli a udržovali. Zdálo se, jako by Litva věrna starým tradicím, opět a opět majákovým jasem civilisace zářiti chtěla na východě. Sláva Mickiewiczovy epochy nemohla ovšem zaniknouti beze stop . . .

Jmenovitě ve Vilně, kdež Kirkor přebýval až do přesídlení svého do Petrohradu, rozvinula domácí intelligence činnosť stejně památnou jako významnou. Nebyl to ruch demonstrativní neb oposiční, jak někteří mermomocí rozšiřují, nýbrž osvětový a civilisační v nejkrásnějším smyslu toho

słova. Troufám si říci, že tehdejší ruch na Litvě, jehož ohniskem bylo staré knížecí Vilno, prodchnut byl duchem, jenž velice utěšeně se přibližoval k vytouženému ideálu slovanskému.

Vilno stalo se ohniskem a působištěm celé řady znamenitých, osvícených mužů. V čele stál učený hrabě Eustach Tyszkiewicz, zakladatel znamenitého Musea starožitností a archaeologické komise Vilenské, maršálek Borysovský a čestný kurator Minského gymnasia, mecenáš věd a umění vůbec.

Nejhorlivějším pomocníkem Tyszkiewiczovým byl Kirkor, kterýž netoliko při museu netušeně vzkvétajícím, ale také při archaeologické komisi v téže době (1856) založené, velikou rozvinul činnosť. Vědecká tato instituce stala se záhy nadějným pojítkem slovanským; neobmezovala se jen na spolupůsobení takových mužů polských, jako Narbutt, Kraszewski, M. Malinowski, Jaroszewicz, A. Zdanowicz, M. Homolicki, A. Jocher, Adamowicz, W. A. Maciejowski, J. Łepkowski, J. Mayer, J. Kremer, A. Grabowski, A. Z. Helzel, hrabě Działyński, hrabě F. Wężyk, nýbrž zasahovala také daleko do Slovanstva na východ i na západ. Z ruských učenců rádi byli voláni k tomuto ohnisku polské práce, zejména vzácný hrabě Uvarov, P. Saveljev, D. Po-

lenov, A. Kunik, M. Korkunov. Stalo se tak hlavně péčí Kirkorovou, kterýž současně zapřádal vřelé styky s předními vlastenci českými, jmenovitě se Šafaříkem, Hankou, K. V. Zapem a L. Rittersbergem, jichžto některé práce ve svých časopisech uveřejňoval. Nadto horlivě ujímal se Kirkor tou dobou myšlénky vydání polsko-rusko-českého slovníku, o čemž níže ještě bude zmínka.

Šlechta Litevská, toto jádro intelligence v těchto krajích ruské říše, dávala podnět ke mnohým okázalým osvědčením povahy veskrze civilisační. Kupila se v zástup lidí pracovitých a nadšených. Ať vzpomenu jen památného skutku, že to právě polská šlechta na Litvě byla, která před ostatními podala caru adresu ve příčině zrušení nevolnictví, což také vladař ruský r. 1858 veřejně vytkl a pochválil.

Život společenský, pěstovaný v neporušené čistotě, metal blahodějné reflexe na vše strany a byl v bezprostředním styku s ruchem literárním, vědeckým i uměleckým. Vždyť i líbezné zvuky nejznamenitější polské opery „Halky“ Moniuszkovy, zavzněly poprvé ve Vilně.*)

„Kirkor,“ čtu v jedné polské pohrobní vzpomínce (Dz. Pozn. 1886, č. 28), „byl tehdáž nejpo-

*) Srov. „Slov. sborník“ 1883, str. 566.

pulárnější a velice vlivovou osobou na Litvě; bez něho nedělo se nic, jeho iniciativa a jeho účastenství zasahovaly do všelikých projevů života. Z těchto časů pocházejí také rytiny jeho podobizny, kteréž rozšiřovali po Litvě nejpředněší mužové. Kromě neunavnosti v práci a nesmírné zručnosti, jakož i výminečného nadání redaktorského byl to pravý typ Litevského šlechtice, trochu drsně žertovný, leč zážívný, se srdcem a dlaní vždy otevřenou, živá kronika tradic, anekdot, živý herbář Litevský. Proto byl také rád vídaným, mileným a slýchaným jak v kruzích kollegů-literátů, tak ve dvorech panských i šlechtických, na odpustech i v kapitolu."

Kirkor náležel k těm, kterým běželo o to, udržeti dobrou vůli vlády a především vlídnosť cara Alexandra II. za každou cenu. Byl rozhodným odpůrcem později vypuklého povstání, kteréž pokládal za veliké neštěstí. Takovými pohnutkami veden, byl Kirkor předním účastníkem pověstné adresy, podané caru Alexandru II. Vedle Kirkora také soudruh Mickiewiczův, Odyniec, jakož i Malinowski přičiňovali se o zdar adresy. Odyniec napsal na cara odu. S podivením jest, že na takové projevy zapomínají lidé, účtující tak přísně bouřné události nešťastného roku 1863.

Po osudném tomto roce stal se Kirkorovi pobyt na milené Litvě naprosto nemožným. Dříve než poukáži k pohnutkám, které Kirkora — tehdáž již dekorovaného ruskými řády za zásluhy ve službách státních a člena mnohých vědeckých institucí za hranicemi — vedly do Petrohradu, aby všemožně tlumil rozbouřené živly a sloužil „své“ Litvě, budiž mně dovoleno podati tuto obsah dopisu, jímž Kirkor sám nejpřípadněji líčí lásku svou k Litvě, jakož i povahu tehdejších okolností. List tento pochází již z časů, kdy strádal uprostřed poměrů docela jiných, vzdálen Litvy i života, kterýž jej oblažoval a šťastným činil. Vyznívát dojemným vzdechem nade ztrátou nenahraditelných rozkoší.

Roku 1883 uveřejněn byl ve „Slovanském sborníku“ nepatrný článek „Na Litvě ticho!“ označený neznámým pseudonymem. Kirkor přečta tento článek, psal do Prahy z Krakova dne 28. října takto:

„Dnes došel mne 11. sešit ‚Slov. sborníku.‘

Na Litvě ticho! Se slzou v oku děkuji za uveřejněni té práce pěkně nestranné a tak cenné pro vzájemnosť slovanskou. Tisknu vaši ruku se slzou v oku, z něhož nejedna splynula k tomuto poctivému vyznání o Litvě! Bůh zaplať! Buď autorem toho článku kdokoliv . . . Jestliže kdo jiný,

tím lépe, neboť máme ještě druhého věrného bratra, který s uznáním o nás píše.

Ó, však ta poctivá, nejmilejší Litva není přivyklá přílišného nalézati uznání... Proto jest vlídný hlas od Vltavy tím milejší, tím dražší milené mé Litvě.

Pravím mé, neboť jakkoli každý Litvan má právo nazývati ji svojí, přece já v nynějších časech, od 49 let, většího si k tomu osobuji práva. Snad s přesadou nazvali v Petrohradě nedávno vydanou knížku Litvou Kirkorovskou; buď jak buď, já ji však miluji, já jsem jí život, práci, majetek, vše, vše posvětil... není-li tedy Litva moje?

Ó, děkuji vám! Tak mně dnes blaženě a dobře! Tak živě snuje se mi před očima tolik postav a událostí Litevských...

Ve článku tomto je vzpomínka o Kościuszkovi. A co slavný Rejtan! Také Naruszewicz byl Litvanem... Vězměte do ruky kterýkoli slovník, kolik tam najdete proslavených lidí na poli války, v politice a vědě — Litvanů nebo Rusínů. Kurjer Litewski, později Wileński vycházel od r. 1759 až 1824 po polsku, od roku 1834—1859 po polsku a po rusku, od r. 1860—1865 já jsem jej vydával po polsku, jen část úřední, úkazy byly po rusku,

načež r. 1865 musil jsem časopis ten vydávati výhradně po rusku.

Jest také zmínka o slovníku rusko-polsko-českém. Ano, tak bylo skutečně. Rittersberg měl již mnoho zpracováno,*) také Zap slibоval přispívati. Vše to se u mne ve Vilně soustřeďovalo, přidružili se také Mikuláš Malinowski, Michal Homolicki, Michal Baliński, Ludvík Kondratowicz a jiní. Jednal jsem s knížetem J. Ogińským, který prohlásil, že přijme na se náklad, chtěl však ke slovníku tomuto dodati ještě část Litevskou. Vše to bylo by se uskutečnilo tím snadněji, jelikož jsem r. 1859 založil vlastní velikou tiskárnu. Ale zatím hlavně smrt neoželeného Rittersberga zadržela vše. (Přidružilo se zhoubně také povstání.) Odkud věděli jste o tom v Praze?

Na Litvě ticho!

Rovněž ticho, hlucho a pusto bylo na Litvě po roce 1831. Tepna života národního bíti přestala. Ve školách nebylo již jazyka polského. Zachoval se toliko na kazatelnici a v divadle. Polské gramatice nikde neučeno. Tak bylo do roku 1856. A přece, co zrodilo se v této tišině? Kdo naučil

*) Viz „Slov. sborník“ 1885, str. 407.

po polsku Syrokomlu? A Pluga, Nowosielského, Padalicu, Krupowicze, Tomaszewicze, Sowińského, Filipowicze a tolik, tolik jiných.

Ano, ticho, ale z tohoto ticha přece vytryskal život, jenž vře, kypí a ovoce vydává. Když v celé zemi mluva polská nepěstována ve školách — vycházela díla vědecká, a jaká! V tom čase vyšly dějiny Litvy a Vilna od Narbutta, Jarochowicze, Balińského, Bibliografie Jocherova; Slovník Mülerův, pracovali Trentowski, Zdanowicz, Tomaszewicz atd.

I nyní „Na Litvě ticho!“, pravda, ale nebojte se, neusnula Litva, neodumřela! Žije! Spí jen zdánlivě . . .

Jsme rozptýleni, pravda, daleko vzdáleni od Litvy, ale nikdo z nás nepřestal Litvu milovati. Nelze zlomiti ducha Litvanova. Postav jej na pranýř, moř hladem — ale on nezapře sebe, své individuálnosti, své lásky k vlasti; uprostřed bídy a sudby ještě povznáší hlavu . . .

Adam Honory Kirkor.“

K listu tomuto není třeba přičiňovati komentářů; svědčíť zajisté nejlépe sám, jaké nadšení a jaký zápal plál ve starcově srdci.

Neblahé povstání r. 1863 způsobilo ve věcech Litevských veliký převrat. Byla již zmínka, že pobyt

ve vlasti stal se Kirkorovi téměř naprosto nemožným. Literární práci sevřela neobyčejně přísná censura, tiskárna Kirkorova uzavřena. Po Muravěvu stal se ve Vilně gubernatorem Kaufmann, jehož vládu pocítil Kirkor tíže než jeho předchůdce. Pravil sám, že za Muravěva byl Muravěv jeden, kdežto za Kaufmanna bylo Kaufmannů celá řada.

Za takových okolností přesídlil se Kirkor do Petrohradu s dobře promyšleným plánem založiti tam ruský denník, jenž by dle možnosti polské zájmy na Litvě obhajoval. K nesnadnému úkolu tomuto nebylo snad člověka nad Kirkora způsobilejšího, a to tím spíše, jelikož pověsť jeho nebyla ničím kompromitována. Tak povstal v Petrohradě denník „Novoje vremja,“ vycházející podnes, ovšem s tendencí valně změněnou. Kirkor, který také v Petrohradských kruzích odehrával úlohu nemalou a který dovedl si zachovati přízeň i důvěru mnohých vynikajících Rusů, pracoval velmi účinně. Podařilo se mu, že docílil odvolání gubernátora Kaufmanna a udržoval věcnou polemiku s Katkovem, který v Moskevských vědomostech ostré zaujal stanovisko vůči existenční otázce Poláků na Litvě. Spor, jenž vzniknul mezi Kirkorem a Katkovem (s kterým si ostatně Kirkor před lety velmi přá-

telsky dopisoval), byl povahy veskrze zásadní. Katkov stál na stanovisku, že v zájmu Ruska nutno tlumiti živel polský na Litvě, kdežto Kirkor domáhal se, aby Polákům popřána byla možnost existence také v této části říše ruské dřívější části polské Řeči pospolité. Lze určitě tvrditi, že Kirkorovi nikterak nešlo o výstřednosti a že dalek byl působnosti ve smyslu poloniování. Tomu nasvědčuje celá jeho minulost. Jednalo se mu především o to, aby tento kout slovanského světa zachránil před ještě větším přiostřením neblahých okolností polsko-ruských, a jediným jeho požadavkem bylo, aby na Litvě Polák mohl zůstati Polákem. Ano i v pozdějších dobách nepochopoval Kirkor, proč by na Litvě nemohla docíliti se poměrná rovnováha mezi Poláky a Rusy, t. j., že by z dobrobytu jedněch vyplývalo zlo druhým. Nevěřil v nezbytnost sporu a žádal, co možno i žádoucí bylo v zájmu obou stran. Nelze zamlčeti, že i v tom směru měl mezi vynikajícími Rusy nemalou řadu stoupenců̊v.

Mezitím však netušená pohroma zvrátila všechny jeho úmysly. Odebrav se, tuším r. 1871, z Petrohradu do Varšavy, aby tam po namáhavé práci spočinul a uprostřed přátel se zotavil, svěřil vedení svého časopisu zástupcům nedosti spolehlivým

a opatrným. Pro nevčasný článek, uveřejněný v Kirkorově nepřítomnosti, zastaveno vydání „Nového vremja" na 8 měsíců, což mělo za následek konkurs a úplný majetkový úpadek. O sběhu těchto okolností doložíme se ještě níže vlastními slovy Kirkorovými, prozatím jen podotýkáme, že Kirkor, nemoha se vrátiti do Petrohradu, uchýlil se do Krakova, kde dožil posledních dnů svého neunavného života, znepokojovaného ovšem velmi trpce trojím domáháním se úřadů Petrohradských, aby Kirkor vydán byl zpět do Ruska. Proces tento vlekl se od mnoha let a obnoven byl také r. 1882.

„Adam Budrys" — tak nazýván Kirkor od svých soudruhův — uvítán byl v městě Jagiellonů s otevřenou náručí. Siemieński, Kremer, W. Pol, Łepkowski a j. obstoupivše jej přátelsky, přijali ho do svého kruhu jako soudruha dávno osvědčeného.

Přes to, že bylo Kirkorovi na haličské půdě zápasiti s neutěšenými poměry, najmě s nedostatkem hmotným, přece zachovával pružnosť dávných let a rozvíjel i zde činnosť neobyčejně rozsáhlou. Jakkoli nejraději obíral se starožitnictvím slovanským, zbývalo mu přece ještě vedle odborného tohoto zaměstnání dosti času k výkonům povahy různé.

Polskou i ruskou literaturu nepřestával zásobovati novými a novými pracemi archaeologickými, literárními, historickými i novinářskými. Byv zvolen za předsedu sekce vykopanin při akademii věd v Krakově, jakož i za delegáta akademie předhistorických výzkumů pro celou Halič, působil v tom směru se zápalem téměř mladickým. Projížděje celou Halič, rozkopával staré hroby a mohyly, bádal a povzbuzoval. Výsledky veliké části této činnosti složil v Rozpravách Krakovské Akademie. Výzkumy jeho o valu Trajanově, o nálezech Stryjských a j. obrátily po sobě také pozornosť učeného světa za hranicemi. Vedle toho založil v Krakově sborník „Na dzis" a uveřejňoval v časopisech rozličné drobnější práce, označované pseudonymy Jan ze Sliwna a Sobarry.

Když v prvních letech sedmdesátých pořádány byly v Krakově při technicko-průmyslovém museu *) veřejné přednášky z různých oborů lidského vědění, ochotně vzal na se Kirkor krásný úkol vykládati o literatuře bratrských národů slovanských. S potěšením znamenáme, že v popularisování slovanské literatury prostředkem soustavných veřejných před-

*) V. „Národní Listy" 1880, č. 215.

nášek předešli Poláci a Krakov — pokud nám známo — ostatní svět slovanský. Kirkorovy přednášky, navštěvované hojně, prodchnuty byly duchem veskrze slovanským a přátelským. Kirkor vydal přednášky své, ovšem přiměřeně zpracované, také tiskem: O Literaturze pobratymczych narodów słowiańskich (Kraków 1874., str. 356.) a tam ve předmluvě sám objasňuje své stanovisko ohražuje se proti požadavkům přísné kritiky, jíž za daných okolností vyhověti nemohl. Jeho přednášky nejsou ve všech částech svých objevem vědeckým v přesném smyslu, ale nelze neuznati, že dosti činily důležité podmínce příštího rozvoje bádání slovanských literatur v Polsce: šlehá z nich plamen povzbuzení! Kirkor shromažďuje materiál pro své přednášky neprohloubal prameny, ale po výtce zakládal své výpovědi na vlastním literárním vzdělání a na vlastních zkušenostech. Paměť, dí sám, byla hlavním podkladem. Nelze tudíž přihlížeti k jednotlivostem, nýbrž spíše k celku. Nejhloub vniknul Kirkor ovsem do literatury maloruské a velkoruské, kterou znal důkladně, a proto také část tato vyniká trvalejší cenou nad části ostatní. Tam ve mnohých stránkách vyslovuje Kirkor náhled docela samostatný. Oddíl, jednající o literatuře české, přese

všeliké nedostatky vzbuzuje v nás vděčnosť. Kirkor nevniknul hluboko do české literatury, ale pružiny její v nejedné stránce šťastně vycítil. Celý ten oddíl prodchnut jest vřelou náklonností k nám Čechům, což proneseno živým slovem nadšeného řečníka nemohlo zůstati bez dobrého účinku na posluchačstvo. Na str. 266. čteme na př.: „Český národ povznesl se, svrhnul se sebe staleté jařmo ciziny a znovuzrozený novým národním počal žíti životem — neustupuje ani na chvíli od práv svých národních, jež mu přisoudily historie, pocítění vlastní důstojnosti a věkové tradice. Ó, zajisté, kdo miluje vlastní národnosť, ten nemůže zneuznávati velikých zásluh tohoto národa českého, jeho šlechetnosti a posvěcení.“

Dobře vyložil proti zastaralým předsudkům dobu českých reformací, prohlašuje války husitské za válku, podnikoutou na obranu zájmů hlavně národních. Vzkřisitele české národnosti připomněl Kirkor tímto vstupem:

„Jmenujeme zde se ctí a nadšením jména těch, kteří velikostí svého ducha, vzácností svých snah povstali jako z hrobu, první vztyčili prapor národní a všechny dni života svého, mnoho práce, bolu a strasti posvětili vzkříšení svých bratří.“

Vidno, jakým duchem proniknuty byli Kirkorovy přednášky o literaturách pobratimých národů slovanských. Také v této práci (ač jí sám přisuzoval význam veskrz podřízený) jeví se Slovanem vřelým a upřímným. Cit jeho byl ke všem národům slovanským nakloněn stejně přátelsky. Po malicherných nechutích národnostních stop není!

Zatím pracoval neunavný Kirkor stále také ještě v jiných předsevzetích. Zvláště budiž vytknuto, že veliké a nesmírně významné účastenství měl v epochálním díle ruském „Живописная Россія,“ kteréž r. 1880 počal vydávati v Petrohradě ruský nakladatel Volf. Pro tuto publikaci zpracoval jmenovitě Litvu a Bílou Rus, obsaženou v III. svazku (Petrohrad 1882.) Objemný tento svazek obsahuje 500 stran velikého formátu, z nichž největší část (408 str.) pochází z péra Kirkorova. Nalézáme tu zejména popis nynějších gubernií: Vilenské, Grodenské, Kovenské, Miňské, Mohylevské a Vítebské (Běloruské Polesí).

Pro totéž veliké dílo zpracoval Kirkor také větší část o Království polském. Ale již pouhá zpráva o tom způsobila na nepřejné straně poplach proti dobrému smýšlení autorit. Jednalo se jistým

lidem o to, aby ve veliké ruské publikaci nebylo psáno o Polácích a nejužší jich vlasti způsobem, jakým psal Kirkor v souhlase s ruskými autoritami. Slovem, do věci tlačila se politika, zbarvená zřejmě nechutí k Polákům.

V témže čase dopisoval Kirkor do „Dziennika Poznańského“ a „Gazety Warszawské“, jakož i do ruských denníků „Novosti“ a „Petersburskija Vědomosti.“ Kirkorovými korrespondencemi probleskuje široký rozhled a podstatná znalost věci v podrobnostech. Nedělal prázdné kombinace, nerozčiloval čtenářstvo své zbytečně, ale udržoval při faktech, čím svrchovaně dosti činil povinnostem dokonalého korrespondenta. Nemalá to zásluha, že na ohromném prostranství, v němžto rozšířeny jsou jmenované časopisy polské a ruské, působil duchem klidným, pobádaje vždy ke „všeobecné solidnosti.“ Mimo to vynikaly Kirkorovy korrespondence ještě jednou předností: Kirkor uměl jako pravý mistr obcházeti ostří ruské censury. Obratnost jeho v tom směru byla skutečně podivuhodna. Dotýkajícím se prací, uveřejněných v politických časopisech, mizejících v záplavě této denní literatury, nelze nám nevzpomenouti Kirkorových „Wspomnień Wileńskich,“ uveřejňovaných v Dzienniku Poznańském asi r. 1884.

Vzpomínky byly čteny na Litvě jako evangelium a šly z ruky do ruky.

Příští historik duševního i společenského života najde v nich zajisté nejedno vzácné zrno.

Rozumí se, že současně přispíval také drobnějšími příspěvky do rozličných publikací a sborníků povahy vědecké. Z těchto prací vzpomenuta budiž rozprava jeho o Akademii věd ve Krakově v Petrohradském „Slovanském Sborníku“ (1876), jakož i četné drobnější zprávy v „Przeglądu Powszechném,“ pro nějž sepsal také studii o „Basilice Vilenské.“

O Rozpravách akademických, zejména o výsledcích archaeologického bádání při Krakovské akademii náuk, byla zmínka již výše.

Dodáváme v té příčině jen ještě, že ve věcech archaeologických pracoval Kirkor nepřetržitě, stále přičiňuje se platně o rozvoj zamilované své vědy. Iniciativa jeho vedla k novým podnikům a také při pořádání archaeologických sjezdů byl silou nad jiné vydatnou. Zvláště budiž vytknuto, že jmenovitě v posledních letech toužil uskutečniti archaeologickou mapu Haliče se zřetelem k sousedním zemím slovanským. Kirkorovi šlo hlavně o to, aby na této mapě důstojně stanovisko zaujaly také země koruny české. Proto rozpředla se čilá korre-

spondence, při čemž ovšem velice citelnou se ukázala mezera, jaká vznikla v Čechách úmrtím našeho Vocela. Přes nejlepší vůli nebylo tehdáž možná dostati pro Kirkora žádoucí data; jen za jediný okres bylo možná jich zjistiti. Neméně horlivě snažil se docilovati české účastenství při archaeologických sjezdech, jichžto společný význam pro veškeré Slovanstvo stále připomínal a odporučoval. Velikými myšlénkami zaměstnával se, jak z korrespondencí jeho vysvítá, ještě roku 1885, když přebývaje za hostinným prahem hraběte Vojtěcha Dieduszyckého, spanilomyslného svého příznivce v Jezupolu, úplně se zahloubal do oblíbených svých studií.

Přes to, že Kirkorovy styky s Litvou v čase jeho pobytu ve Krakově valně utuchly, přece stanovisko, jaké zaujímal v lůně nejužší své otčiny, nerozpadlo se úplně. Když se v jubilejním roce Kraszewského sjelo tolik zástupců Litvy, „sestoupili se věrní Litvané jako by v konfederaci a prut maršalský vložen do rukou Kirkorových.“ Obstoupili jej jako starého přítele všichni. Tu ovšem nelze nepřipomenouti, že Kirkor byl od 40 let v blízkém styku přátelském se zesnulým Nestorem spisovatelů polských, jak také vysvítá z dedikace „Prů-

vodce po Vilně: J. I. Kraszewskiemu w hołdzie najwyższej czci, uwielbienia i wdzięczności za czterdziestoletnią niezmienną życzliwość.“ *)

Nedlouho po tom znepokojen byl kmetský věk Kirkorův opětným dožadováním se Petrohradských úřadů za jeho vydání. Podnět k tomu prý dal neblahý poplach v některých časopisech ruských, jako by v čase poslední vojny balkánské ve vojsku tureckém sloužil major Kirkor, osoba prý totožná s A. H. Kirkorem, druhdy redaktor „Teky Wileńské.“ Byl to ovšem veliký omyl a na věci nebylo ani jediného slova pravdy. Právě v tu dobu badal Kirkor tiše slovanské bůžky a rozkopával staroslovanské hroby v Haličském Podolí.

Buď jak buď, stalo se, že Kirkor žádán zpět do Ruska. Máme v rukou zajímavý akt samého Kirkora, kterým měla býti objasněna situace jeho vynikající jedné osobě. Datován jest ze dne 27. srpna 1882 z Krakova, i přinášíme z něho alespoň nejdůležitější místa.

„A. H. Kirkor, císařský ruský dvorní rada, kavalír řádu sv. Stanislava II. třídy, sv. Anny

*) Slovanskou část Krakovského díla o jubilejní slavnosti Kraszewského redigoval Kirkor.

III. třídy, majitel Vladimírského vyznamenání za neúhonnou službu; člen mimořádný Akademie nauk v Krakově, předseda sekcí vykopanin, delegát Akademie předhistorických badání pro Halič, místopředseda statistického komitétu ve Vilně, skutečný člen cís. ruského spolku geografického, člen spolků vědeckých, archaeologických a anthropologických v Paříži, v Mohuči, v Petrohradě, Moskvě, Oděse, Vilně, Ryze, Lvově, čestný člen cís. veřejné bibliotéky v Petrohradě atd.

Roku 1871 vydával v Petrohradě ruský časopis „Novoje Vremja.“ Když byl ve Varšavě k vůli oddechu a zotavení, zastaveno vydávání časopisu na 8 měsíců z příčiny nevčasného článku, uveřejněného nerozvážností jeho zástupců. Kirkor měl vlastní tiskárnu, za kterou nabízeno 20.000 rublů, za časopis dáváno 10.000 rublů; byl vlastníkem bibliotéky, obsahující 25.000 svazků, veliké sbírky rytin, archivu starých dokumentů, sbírek starožitností, obrazů, bronzův atd., tak že cena obnášela 40.000 rublů. Dluhů měl okolo 20.000 ruhlů. Když časopis zastaven, v nepřítomnosti redaktora byla náhlením kreditorů ustanovena dražba.

Prodej děl se pod cenou, každý chytil, co mohl, vše zničeno a zruinováno, a dluhy nezaplaceny — kdežto při systematickém provedení konkursu netoliko všechny dluhy byly by splaceny, ale i Kirkorovi bylo by ještě něco zůstalo. Očekávalo jej vězení v Petrohradě; ztratil nesmírně mnoho cenných věcí vědeckých, jež byl mozolně sbíral po celý svůj život. Chorý, zoufající odjel do Krakova.

Tam již před tím byl členem Tow. nauk Krakowského. Od r. 1873 akademie každoročně deleguje jej k badání památek předhistorických... Dalek všeliké činnosti politické posvěcuje se výhradně vědám, snaží se a dokázati může, že od 12 let pobytu v Rakousku slouží jim horlivě na poli zvoleném.

Zatím soud kommercijní v Petrohradě uznal jej vinným úpadku a žádal za odeslání Kirkora do Petrohradu. Záležitosť tato prošla všemi zdejšími soudními instancemi, a vrchní prokurator prohlásil, že nespatřuje v celé této záležitosti skutečného činu (istoty czynu). Uplynuly téměř dvě léta. Tu zjevuje se v soudech Krakovských nové naléhání na vydání Kirkora . . .

Proto Kirkor doprošuje se (błaga), aby mu, muži 63letému, dovoleno bylo kořistiti i na dále z hostinnosti dle místních zákonův, aby zbytek dnů svých, zajisté již nečetných, věnovati mohl vědě a práci, aby výsledky docílené ukládati směl, jak dosud, ve schráništi akademickém.“

A. H. Kirkor.

K tomuto aktu dodáváme jen, že Kirkorovi bylo skutečně popřáno konec dnů svých dožiti ve Krakově . . .

Zbývá nyní zmíniti se ještě zvláště o Kirkorových stycích s Čechy, jejichž bezprostřednosť utuchla úmrtím K. V. Zapa, L. Rittersberga a Hanky, kterážto však znovu oživla a krásným jasem vřelé přízně vybleskla právě v posledních letech tohoto pracovitého a účinného života.

Nebude nám snad ve zlé vykládáno, jestliže nezatajíme, že tento obnovený styk soustřeďoval se hlavně v našem Slovanském Sborníku, jemuž byl Kirkor vřelým příznivcem od samého počátku. Pomoc Kirkorova byla velmi vydatná a nepřestávala jen na pracích v samém Sborníku Slovanském uveřejněných. Kirkor vždy byl přístupný a dobrá

rada jeho ve věcech pochybných a vážných zároveň k plné přicházela platnosti.

Rádi poukazujeme k jeho příspěvkům v časopise našem uveřejněným, jmenovitě k obšírnější rozpravě jeho o „Hrobech a mohylách předhistorických v Polsce, na Litvě a Ukrajině.“ Ku spolupracovnictví tomu vedlo jej nejryzejší vědomí slovanské, čistá, nezištná snaha pomáhati podniku, jenž byl věnován vzájemnému věcnému poznávání se bratří slovanských. Psalť na př. r. 1882 takto: „V letech 1857 a následujících vydával jsem Teku Wileńkou, jejímiž spolupracovníky byli též Aksakov a jiní ruští spisovatelé, z Čechů přispívali Hanka, Zap, nejvíce Rittersberg. Znamenitý byl náš plán: skupiti všechny živly duševního života Slovanů v jeden organický celek, aby civilisovaný člověk věděl, co který pobratimec vykonal a dělá. Za vytištění listu Lelevelova zakázali mně vydávati Teku. Později nic v tom směru se nedělo. Teprve Petrohradský Sborník*) poskytnul něco, ale přestal vycházeti úplně.

Nyní, Vy Čechové, na této dráze zase začínáte. Povzneste hrdě hlavy, v očích ať se Vám zajiskří

*) Vyšly tři svazky. 1876.

a orlím okem přehlédněte všechnu brat slovanskou; poskytujte, poskytujte nám duševního pokrmu slovanského . . .

Promiňte starci od kolébky milujícímu Slovanstvo a v něm jediné spatřujícímu naši spásu a velikou budoucnosť . . .

Na kolik mně skolotané zdraví a nával prací předsevzatých dovolí — pomáhati budu, potřebna-li bude moje rada neb úvaha, jen pište, prosím, vyptávejte se, prosím, vždy obracujte se ke mně jako ke bratu a příteli svému . . .“

Téhož roku psal k novému roku takto:

„Zítra Nový rok! Kéž by jednota, láska a bratrství ve Slovanstvě více byly procítěny, kéž by vše to zmohutnělo a ustálilo se. Kéž by jizvy se zahojily a spory ustaly — ach, kéž by skutečnosť a rozum na vrch se dostaly!“

Z listů Kirkorových bylo by zajisté možná vybrati ještě nejedno zlaté zrno, ale přestáváme zde na těchto skrovných ukázkách. Někdy později vrátí se k nim literární historik a vynese z nich mnohý zajímavý obrázek slovanský.

Abychom však přec ještě vytknuli Kirkorovo neschvácené žádnou malichernosti smýšlení slo-

vanské na vše strany, budiž nám dovoleno podati zde jeho zprávu, sdělenou s námi ve příčině úmrtí Kotlarevského.

Psalť Kirkor 18. října toto: „V té chvíli došla mne bolestná zpráva o smrti Aleksandra Kotlarevského, professora slovanské filologie na universitě sv. Vladimíra v Kyjevě, o němž jsem také učinil zmínku ve své archaeologické rozpravě (O hrobech předhistorických atd.). Kotlarevskij miloval a celý život posvětil vědě slovanské; na celé Rusi nebylo nad něj hlubšího znatele slovanských věcí.

Roku 1868 stal se magistrem a roku 1874 doktorem. Byl vězněn v Petrohradských kasamatách přes půl roku, což navždy zdraví jeho zničilo. Po té byl uvolněn a za nevinného uznán, ale zabráněna mu karriera služební. Teprv r. 1868 poskytnuta mu katedra slov. jazykův a literatur v Dorpatě, načež r. 1874 v Kyjevě. Delší čas přebýval v Praze, kde památka jeho žije zajisté mezi slavisty.*)

Nebožtík A. Kotlarevský netoliko jako učenec, ale i jako člověk, se srdcem, s myslí, celou silou velkých a šlechetných citů miloval Slovanstvo,

*) Žije zajisté! Šlechetný tento Rus zůstavil po sobě mezi námi památku trvalého vděku. Spis.

dalek jsa všeliké nenávisti nebo předsudků vzhledem k tomu neb onomu plemeni. Každý Slovan byl jeho bratrem, a celek Slovanstva v jeho pojetí tvořil jednu velikou otčinu, ve kterou věřil a pro kterou horoval. Slovanstvo ztratilo v něm muže velikého slovanského ducha.“

Tak vyjadřoval se Polák o Rusovi. Není pochybnosti, že podobně vyslovil by se Kotlarevskij navzájem o Polákovi.

* * *

Pisatel těchto řádků navštěvoval zesnulého Kirkora v Krakově. Rád chodil k němu na Lubicz, do nenádherného jeho bytu, kdež při doutníku a sklence čaje rozpřádaly se samy vážné rozmluvy o věcech slovanských. Kirkor mnoho věděl, zkušenosti jeho byly bohaty a hovornosť sama štědra. Tok rozmluv přecházel z předmětu na předmět, kterýžto znamenitě objasňoval veliké mlhy, zastírající vzájemné poměry slovanské. Ale ať dotkla se rozprávka čehokoli, vždy zachovával starý Kirkor imponující klid. Ani hořké reminiscence nepozbavovaly ho rovnováhy v náhledech i v úsudcích. Jen zřídka vyšlehla jiskra nevole a dělo se tak jen

tehdy, kdy mluvil o překážkách shody všech Slovanův.

Tu nadšeně odlučoval pravdu ode lži, zlé od dobrého, a tvář jeho pronikal zase vlídný výraz, když proti neblahému polemicky stavěti mohl dobrodějné. On tak činiti mohl, neboť o věcech, o kterých mluvil, měl úsudek založený na rozsáhlých zkušenostech.

To nebyl Slovan pouhé theorie. Počítal tím, co bylo i jest možno, a neupadal v absurda zdrcující přirozený rozvoj sbližování slovanských národů.

V dobu těchto našich návštěv byl Kirkor již chudým jen šlechticem, zápasícím nezřídka s nedostatkem. Leč i v neutěšených poměrech zachovával důstojenství, ano i humor pravého Litevského kňaza, jehož předkové, jak žertovně mluvil, již v předhistorických časech byli bohatýry, ut figura docet: Kirkor v Balladyně.*)

A byl to kdysi tam na Litvě, ano z části v Petrohradě velký pán a potentát uprostřed společnosti.

Naposled navštívili jsme jej v červnu r. 1886. Kirkor tehdáž již chřadnul. Aneurysm uchvacoval

*) Dzien. Poznań. 1876. č. 273.

jej neobyčejně prudce a pozbavoval chvílemi všeliké možnosti rozmluvy. Přes to zdržoval návštěvy a po dávném obyčeji rozprávěl rád o Litvě a Slovanstvu. Ba, jakkoli předvídal nedalekou smrť, ještě nepozbýval jasné mysli a položertem sliboval, „že si půjdeme rozkopat staroslovanské kurhany."

V tu dobu pracoval již málo; toužil již jen „před odchodem" spořádati pozůstalosť svou, jmenovitě bohatou svou korrespondenci, kterou složil do rukou kněze Załęského, redaktora „Przeglądu Powszechného." Inventář ten vykonal s velikou starostlivostí, pečuje o to, aby ani jediný lístek se neztratil. Na srdci ulehčilo se mu valně, když vše dal do pořádku.

Závěrek poslední naší rozmluvy vyzněl velmi smutně. Kirkor s pokynem hlavy vyslechnul stesk do rozervanosti slovanských poměrů, do přeneutěšených okolností posledních let. Rozmluva dotýkala se sporu rusko-polského, otázky bulharské, rozmíšek srbsko-chrvatských a z části též neustálenosti poměru česko-polského. Kirkor vzdychnuv dodal po chvíli: „Jsem vetchý, nad hrobem stojící, ale tak nehezky nezdálo se mně to nikdy. Žijeme uprostřed rozbouřených vášní, a za takových okolností těžko je pracovati . . . Nejčistší a nejsvětější vůle i snaha

padá za oběť převaze kazimírů. Kdo v nitru zachovati touží klid a v šanc vydati se nechce dravosti, zběsilosti . . . tomu málem nezbývá, než aby ducha svého pohroužil do staroslovanských popelnic i bůžků . . . Vše ostatní je dráždivé . . . Proto lnu nyní více než kdy jindy k těm němým mohylám, popelnicím a bůžkům! K tomuto ovzduší šerého pravěku nedoráží hrozný nelad nevlídných vzdorův a zlob . . .“

To řka, obrátil „Adam Budrys“ oči své ku stěnám a skříním svého nenádherného útulku. Plno tam bylo bůžků, popelnic a hrobových střepkův...

A uprostřed těchto Litevských bůžků, popelnic a mohylných střepků dne 23. listopadu r. 1886 tiše ducha svého vypustil Adam Honory Kirkor . . .



KRASZEWSKI.

Překročiti tichý práh stařičkého Kraszewského bylo ode dávna mou vřelou tužbou. Pohlédnouti v upracovanou tvář neochabujícího starce a složiti mu poklonu přál jsem si tím spíše, čím více jsem o znamenitém tomto muži čítal a slýchal. Vždyť zajisté každý z nás, kdo jen trochu pozornosti věnoval rozvoji polského písemnictví a kdo jen trochu si všímal, co se děje v bratrské zemi, setkával se s tímto jménem přečasto — téměř každodenně. Jevilo se od mnoha let v čele přečetných knih obsahu ušlechtile zábavného i vážně vědeckého, vystupovalo vždy zřejmou převahou nepřekonatelné plodnosti téměř ve všech polských časopisech i sbornících, a nescházelo nikde, kde duševní práce polská a vlastenecká mysl zapouštěla kořeny do dalekých niv role dědičné. Ano, Kraszewski byl snad první mezi těmi, z nichž učili jsme se Polsku ctíti a milovati, nejen okamžitě ve chvíli pomíjejícího nadšení, ale trvale a hluboce.

I není tedy také divu, že jsem Drážďany vždy míval již pro Kraszewského ve zvláštní lásce. Ostatně i Drážďany samy o sobě jsou městem nad obyčej příjemným, sympathickým, a kdyby nebývalo došlo později ke zdrcující katastrofě, byl bych řekl, že Kraszewski nemohl si mimo hranice vlastí slovanských pro svůj pobyt a svou práci zvoliti lepšího, výhodnějšího místa. Již Sasíci liší se od svých severnějších bratří tím, že jsou vlídnějších mravů, město samo pak oplývá příjemnostmi u tak velkých měst zřídka dostiženými. Po ruce jsou zde krásné umělecké sbírky, bohaté galerie, výborné divadlo — a vše to milé zdobí skvostná čistota a dostatek svěží zeleni. Na sta městských domův opatřených vším pohodlím venkovského života podobno jest zde příjemným letohrádkům, v jejichž vůkolí nepociťuje se tížící břímě velkoměstského života.

Vedle toho i historická stránka Drážďan není právě nejprotivnější. I my Čechové tam máme své památky, a Polákům přišlo odtud několik vladařů, ovšem ne výborných, ale na cizozemce (a to nebylo jejich vinou) přece ne nejhorších. — — —

První má návštěva u Krakovského oslavence setkala se jen s polovičatým úspěchem. Kraszewski

dlel tehdáž v lázních jižní Francie, a zastávka má v Drážďanech byla by bývala úplně marna, kdyby mně nebylo popřáno náhrady jiným směrem. Tou dobou žil ještě v Drážďanech hrabě B. Engeström, kterýž mne netoliko uvedl do utěšeného zátiší slavného Nestora polské literatury, ale i se vzácnou laskavostí ukázal památky, přivezené roku 1879 z Krakovské jubilejní slavnosti. Toť pravé museum literární slávy a národní vděčnosti.

Promluvím tedy nejdříve o této první návštěvě. Laskavý průvodčí vedl mne přes mohutný most na Nové město, a čím více jsme se uchylovali od samého středu saské residence, tím více ztrácely se i nejnádhernější budovy v rozkošné zeleni oživené bujným zpěvem veselého ptactva. Domy tu rozestavené zdály se mně býti spíše letohrádky, než činžáky velikého města. Ve vůkolí tak pěkném putuje zastavil jsem se náhle před nádpisem, jenž již sám o sobě naznačoval cíl mé cesty: Villa Kraszewski.

Na jedné straně četlo se Nordstrasse, na druhé číslo 31.

Žádostivě vrhnul jsem pohled do vnitř ještě dříve, než průvodčí můj trhnul zvonkem. A postřehl jsem obrázek, jejž jsem ovšem znal již

z časopisů Varšavských, s tím toliko rozdílem, že tentokráte skutečnost převyšovala učiněnou představu. Za vchodem rozkládala se rozkošná zahrada — svěží zeleň a vůně starých květin, bříz a jedlí vítaly příchozího u prahu, a tam dále, v poloze trochu již pozdvižené vznášela se úhledná villa dvoupatrová. Poláci by to nazvali „palacykem.“ Překročiv pak práh, rozhlížel jsem se chvíli kolem. Ticho, božské ticho, duševní práci tak potřebné rušeno bylo toliko bubláním potůčku nedaleko v hustých křovinách skrytého, jemným šumem v haluzích a vlídným popěvkem ranního ptactva. Zdálo se mně, jako by zde právě slavil mír a klid svůj triumf — tak zřídka popřávaný těm, kdož ho nejvíce potřebují . . .

A dříve ještě, než jsme dále mohli postoupiti, přidružil se k nám veliký černý pes, jenž vesele ohonem se oháněje všemi možnými způsoby naznačoval cestu ke „ganku.“ Z ganku vchází se přímo do přijímacího salonu, ale ježto tehdáž hospodáře nebylo, také salon nepoutal zvláště mou pozornost. Nevyznačoval se ostatně nižádným přepychem. Kromě několika uměleckých předmětů (patrně jubilejních darův) a piana nespatřil jsem tam nic zvláštního. Přes to víže se s touto kom-

natou množství vděkuplných vzpomínek, neboť zde právě přijímal Kraszewski četné návštěvy spějící k němu netoliko ze všech stran polské vlasti, leč i z daleké ciziny. Důvěrnější přátely přijímal na patře v přítulném, roztomilém kabinetu vedle pracovny.

Se zvláštní zvědavostí překročil jsem práh tak zvaného pokoje „jubileuszowego,“ v němžto neochablý Nestor uložil většinu památek a darů podaných jemu 3. října r. 1879 v Krakově. Sbírky zde nakupené, ač týkaly se jen jediné osoby a oslavovaly jen jediný okamžik, nazval bych z nejednoho stanoviska směle obrazem nynější Polsky. Jest zajisté ještě ve svěží paměti, jak Poláci oslavili padesátiletou neunavnou činnosť svého prvního spisovatele, i bylo by zajisté zbytečno, kdybych opakovati chtěl to, co již nejednou na jiných místech pověděno.

Málo bylo poměrně těch, kdož mohli býti účastníky jubilejní slavnosti Kraszewského; komu však popřáno bude v klidné chvíli s náležitým rozmyslem pohlédnouti do památek oslavencových z Krakova přivezených, tomu zastkví se slavný ten okamžik ve světle neméně jasném a vydatném.

Nejeden tam lístek nenádherný, ale nad ním srdce lidské spíše se vzruší, než nade třpytnými skvosty nakupenými pod pološerými klenbami světoznámého zeleného kabinetu.

Národ polský rozbit a rozptylen, po mnohých, mnohých letech skupil se a projevil vděčnosť nevšední.

Chtěje laskavémn čtenáři o památném jubilejním museu Kraszewského skrovnou podati zprávu, nesáhnu nejdříve k věcem zevně drahocenným; obrátím především pozornosť po prosté knize, na jejíchž deskách četl jsem tato jednoduchá slova: „Listy dziatwy polskiéj.“ Dychtivě rozevřel jsem zajímavý obsah tlusté, vkusně do safianu vázané knihy. I spatřil jsem pohromadě 391 přání polských dětí, z nichžto každé nelíčeně vyslovilo, čím v dětském svém srdci toužilo. Slova to prostá, psaná po většině ještě velice nesběhlým písmem, ale tak vřelá a tak upřímně dětinská, že každý čtoucí tyto vlastenecké projevy nedorostlého ještě pokolení polského bezděky podává se citlivůstkářskému rozjímání. Netoliko ze všech stran bývalé Polsky, ale i z dalších krajin, zejména z Petrohradu, Oděsy, Kjachty, ano i z Uralu, Kavkazu,

ze Švýcar a z Paříže jsou tu přání polských dětí rozptýlených po dalekém světě....

Sáhnul jsem po jiné, neméně tklivé památce, po albu Łuckém, totiž daru Łuckého občanstva. Album toto tím má zvláštní význam, že v místech, odkud pochází, Kraszewski trávil mnohá léta šťastnějšího svého života. A mělo Łucké občanstvo připomenouti oslavenci tu zemi, po které v mladých letech chodíval: za sklem ve vkusné úpravě vloženo jest po hrstce zemi z Omelna, Hubina, Horodce a Gródku — v každé té osadě Kraszewski přebýval. V témž albu četl jsem počátek delší básně:

Z Wołyńskich gajów zerwane kwiaty,
Niesiem Ci w dani wieszczu nasz drogi
Dar to sierocy — jak my ubogi,
Bogactwem chyba wspomnień bogaty,
Lecz tyś ukochał tę ziemię starą,
Gdzie piękne Twoje ubiegły lata,
Z tąd myśl wzleciała w obszary świata
Z młodą nadzieją, miłością, wiarą...

Sáhnul jsem po té po velikém albu, jehož bohatě zlacený nápis ohlašoval nádherný dar Malarzy polskich. Malá to galerie uměleckých výkonů předních mistrů polských — 70 skvělých kartonův,

olejových maleb, akvarellův a kreseb. Postačí jmenovati aspoň některé mistry, kteří do alba tohoto vřadili práce své: Andriolli, Brandt, Brzozowski, Eljasz, Gerson, Kossak, Siemiradzki a j. v.

A kam oko zahlédnulo, postřehnulo pozoruhodné projevy národní polské vděčnosti. Z nich jen nejmenší část mohu připomenouti, na př. podobiznu oslavencovu, složenou ze 100.000 sazečských písmenek od knihtiskařů Varšavských, křeslo vyzdobené národními odznaky od Velkopolek, „Polská vesnička,“ ukázky z národní dřevorytecké školy v Rymanově od hr. Stanislavové Potocké, album Žitoměrské, pak několik stříbrných věnců, od města Krakova, od Poláků, přebývajících v Italii a j. v., jakož i množství jiných předmětů neméně památných. Stříbrné a zlaté poháry, spínky, kalamáře, pečetidla, péra, skříně, medaile, obrazy, umělecké práce sochařské, množství alb, sbírky fotografické, knihy, dedikace, hudebniny atd., to vše v počtu velice značném zde nakupeno poutalo pozornost hostovu. Ku přehlédnutí všech těch památek nestačí ani den, ani dva. Z knih jubilejních dvě zvláštní měly význam, jmenovitě „Wybór pism J. I. Kraszewského,“ vydaný spolkem Varšavským ve prospěch oslavence, a „Książka jubileuszowa

dla uczenia pięćdziesięcioletniéj praci literackiéj J. I. Kraszewskiego“, rovněž vydaná ve prospěch oslavence. Z prvního podniku dostalo se Kraszewskému 33.567 rublů 42 kop., z druhého 10.225 rublů stř. darem, tedy dohromady přes 43.000 rublů. Nelze tedy říci, že Poláci oslavují zásluhy svých mužův jen prázdnými slovy.

Prohlížeje posléz adressy, spatřil jsem k nemalému potěšení též „památky z Čech.“ Bylo jich několik a ležely — snad ne pouhou náhodou — na vrchu. Z nich nejobsažnější byla adressa Kolínského literárního spolku, pak adressa spolku přátel vědy a literatury české v Plzni a dvě adressy českého studentstva z Prahy. Blahopřejných telegramův obdržel Kraszewski k jubilejní své slavnosti mnoho set, ze samých Čech 43. —

Zběžným prohlédnutím těchto sbírek skončila se naše první návštěva v zátiší Kraszewského.

Uplynul rok a opět jsem stanul na prahu té rozkošné villy Drážďanské Severní třídy.

I tentokráte bylo přívětivo v tomto zákoutí. Letní slunko zlatilo čistotné zdi úhledné budovy, v sadu skvěly se tisíce květů, i ten potůček bublal, i to ptactvo šveholilo, i ten vzduch opájel balsamem

svým a nade vše ten božský klid hostil velebně kolkol!

Zazvonil jsem. Ku vratům přiběhlo plavovlasé německé dítko a otevřelo dvéře pohostinného domu. „Ja, der Herr ist zuhause!“ zněla vlídná saská němčina. Vkročil jsem. A zas, jak roku minulého, vedl mne ten velký pes ku předu, ukazuje cestu ke „ganku.“

V prvním patře vítal mne již sám hospodář. Srdečností Polákům vrozenou, vřelostí a shovívavostí nelíčenou vítal v literarní práci otužilý stařec nepatrného Čecha mile a rád. Byl bych se zajisté hrubě prohřešil, kdybych býval Kraszewského nudil prázdným pochlebováním, jehož on nikdy nebyl přítelem a jemuž sluch svůj vždy uzavíral. Projevil jsem mu tedy jen hlubokou poklonou svou neobmezenou úctu — a dotknuvše se jen krátce několika obyčejných záležitostí, rozmlouvali jsme o věcech literárních, polských i českých.

A tu přesvědčil jsem se k nemalému svému potěšení hned po několika slovech, že Kraszewski interessoval se nejen o náš duševní národní rozvoj, ale že jej i bedlivě stopoval a že jej lépe znal těch, kteří o nás nezřídka tak příkré úsudky vyslovují a rozhlašují. Kdo psal o Češích, psal také pro

Kraszewského — on četl vše, co mu z toho oboru do ruky přišlo, a co jednou přečetl, pamatoval si. Podiv vzbuzovala ve mně jeho paměť: připomínal i dosti nepatrné literární zprávy z literatury české, uveřejněné porůznu v korrespondencích Varšavských časopisův!

A rozhlížeje se pak ve knihovně Kraszewského, postřehl jsem nejedno dílo ze starší i nejnovější literatury české. Se zvláštním zalíbením poukazoval Nestor na Tomkovy Dějiny Prahy, jejichž jednotlivé díly skoupil klopotně s několika stran. Ostatně přechovávala bohatá knihovna Kraszewského mnoho děl z naší literatury, jichž by tam snad nikdo nehledal. Zvláště bedlivě všímal si Kraszewski takových našich spisů, z nichžto čerpati lze zprávy o českém kulturním rozvoji v minulosti. Připravuje veliké dílo o dějinách osvěty v Polsce nepomíjel dějin osvěty národa Polákům nejbližšího.

Ve věcech slovanských byl Kraszewski náhledu velice střízlivého. Prost všech vášní a povznešen nad malichernosť všeho druhu hluboce zahlédal do dějinných osudů národů slovanských. Slovo národ, ať se již týkalo kteréhokoli lidu, vyslovoval s výrazem vznešeného ušlechtilého míru

na tváři. Není sporu s národy, neboť v každém národě jest lidskosť, a lidskosť žádá úctu a mír . . .

Hluboce vštěpil jsem si v paměť slova, jež Kraszewski vyslovil o vzájemném poměru Slovanů k sobě: „Želeti jest, že národové slovanští, aspoň sobě nejbližší, tak málo se znají; bez znalosti žádné skutečné vzájemnosti býti nemůže . . . Neméně jest želeti, že Němci Slovanstvo tak chybně a tak nedostatečně poznávají. Kdyby nás lépe znali — musili by nás ctíti a musili by si nás vážiti, neboť přesvědčili by se, že také my jsme kulturně vyvinutým národem, že také u nás se pracuje, že také u nás se jde stále ku předu. Vždyť to, co jsme my učinili a co my činíme, také zasluhuje, aby ‚zdjąć kapelusz‘! Ale jim se o tom všem ani nezdá, a oni pohlížejí na nás jako na zpátečníky . . .“

O těchto prostých slovech široce bylo by lze psáti; spočívá v nich tolik pravdy a tolik hloubky, že nejraději bych je viděl užity jako motto v čele knihy, věnované rozjímání o položení národů slovanských k sobě a k cizině! —

Dříve než se ještě vrátím k osobě Krakovského oslavence, budiž mně dovoleno načrtnouti

několik slov o stěnách a věcech, jež pracovitý život jeho obklopovaly.

Vstupme nejdříve do pracovny, z níž tolik vyšlo práce, v nížto zvěčněno tolik myšlének! Žádný tu zbytečný přepych, ale vše potřebné pohodlí. Prostorná, jasná komnata sama mluvila za sebe. Tu mezi oknem a balkonem dubový psací stůl, jehožto zelenou desku vždy zakrývaly stopy mravenčí práce. Starožitné hodiny, olejová lampa, kalamář, brka, po levé straně stoh papíru ve velikých listech připraveného, nějaká kniha, list právě rozevřený — toť vše, co tam oko spatřilo. Na stěně několik rodinných obrazů — tváře veskrz nad míru sympathické — několik křesel, rozsáhlý dubový stůl, pokrytý hustými vrstvami nejnovějších literárních novotin z vlasti a ciziny, zasklená skříň s knihami a při zdi stojany, v nichžto nejvíce zařaděny byly knihy příruční, jako encyklopédie a t. p. — toť pracovna Kraszewského.

V těchto místech pracoval Kraszewski pravidelně každý den přes hodinu půlnoční.

Hned s pracovnou hraničila část knihovny, a vstupujíce do jednoho z šesti pokojů, v nichž byla bibliotheka umístěna, bezděky obraceli jsme zrak ke skříni zvláště zajímavé. Sahala téměř až po

samý strop a ze dvou třetin naplněna byla památnou korrespondencí. Vznikne snad někdy pře o tom, byl-li Kraszewski nejplodnějším spisovatelem vůbec — ale nemůže býti pochybnosti, že nikdo nad Kraszewského svědomitěji a pilněji svým přátelům i nepřátelům, obtěžovatelům a ctitelům nedopisoval. Známa jest příslovně zdvořilosť i ochota Kraszevského. Za vše děkoval, každému sloužil, na každý list odpovídal. Pilný jeden biograf Nestora polských spisovatelů tvrdí, že Kraszewski v průběhu své 50leté literární činnosti napsal 200.000 dopisů! A tolikéž listů Kraszewski obdržel, netoliko z Polsky, ale i ze zemí nejvzdálenějších. Tisíce listů méně důležitých zničil, leč přes to ještě mnoho tisíc zůstalo. Mezi nimi bylo i množství listů českých. Zachová-li se tato vzácná sbírka, bude v budoucnosti bohatým zdrojem k vyvážení důležitých vědomostí naší doby. V ní najdou Poláci kus své historie.

Tamže umístěno bylo množství rukopisů, práce ještě netištěné, aneb výpisky ze starších zřídel a rozmanitých pramenů. Jaký osud stihnul korrespondence Kraszewského, jakož i sbírku jeho vzácných rukopisů v době pozdější, máme zajisté v neblahé paměti.

Že knihovna Kraszewského obsahovala množství zajímavých věcí z doby starší i novější, netřeba ani dokládati. Kraszewski vzdálen od vlasti, nucen byl zříditi si rozsáhlou knihovnu, a kdo uváží, že pracoval též v literatuře vědecké, snadno si vysvětlí, bez jakých pomůcek obejíti se nemohl. Chovalať knihovna Kraszewského zajisté množství spisků málo komu známých; ve stozích těchto nalézal se též nejeden „biały kruk“ (bílá vrána). Zvláštní pozornosti zasluhovala sbírka knih, vydaných samým Kraszewským. Jediný pohled na spoustu toho, co učinil jediný muž v nadšení svém v čase jediného života, naplňuje i prostého smrtelníka obdivem. Padesát a více let nepřetržité práce literární leží před námi. Dle výpočtu výborného bibliografa polského napsal Kraszewski 188.277 tiskových stran čili 11.768 archů. K tomu jen mimochodem připomínám, že v době jubilejního roku vydal bibliotekář jagiełłonské knihovny v Krakově, dr. Karel Estreicher, tabulku, na níž jsou drobným písmem zaznamenány titule knih Kraszewským vydaných — tabulka ta má do délky několik metrů... Konečně náležela ku knihovně také ohromná sbírka časopisův, jichž Kraszewského tou dobou docházelo pravidelně 60. Ale netoliko že časopisy tyto do-

stával, on je také pilně prohlížel a vše důležitější pročítal. —

Zbývá mně nyní pověděti ještě několik slov o způsobě života neunavného pracovníka.

Kdož stopovali činnosť Kraszewského, ptali se nezřídka, odkud muži tomu ke všemu času se dostává, ano někteří se i domnívali, že Kraszewski měl pomocníky, kteří alespoň hrubou práci zaň vykonávali. Nikoliv! Co jménem Kraszewského jest podepsáno, učinila jeho ruka; nižádné služby nepotřeboval, nikoho neprosil o pomoc. Ve sbírkách svých rukopisů choval množství vlastních přepisův, i pamatuji se, že jsem v jeho spoustách viděl mezi jinými také tlustý, skoro 1000 stran mající foliant, psaný jeho rukou — byl to opis starého jednoho rukopisu, přechovávaného v knihovně Ossalińských ve Lvově. Však již r. 1838 rozmarně líčil spolupracovník Petrohradského týdenníku spisovatelskou činnosť Krakovského oslavence: Gdybyś literky policzył, byłoby miljonów kilkanaście, gdybyś atrament odwilżył, byłoby garncy kilkadziesąt! gdybyś piora pozbierał, mogłbyś tysiącem zkrzydeł z Warszawy do Ameriki powietrzną odbyć żeglugę, kdybyś papier zgromadził, mogłbyś w któremkoliwiek z miast powiatowych wszystkie budowle z wierzchu i we-

wnątrz wykleić; a kdybys wszystkie myśli na jeden zegnal rynek, byłby zgielk, wrzask, hałas i kłotnie na mil kilkadziesiąt wystarczajace.“ Tak se psalo již před mnohými, mnohými lety . . .

Neobyčejná pravidelnosť a souměrnosť překonává vše. Ačkoli Kraszewski, jak se praví, nikdy úplně zdráv nebyl a stále kašlal, přece nikdy nepřestal pracovati. Den plynul jeden jako druhý, a každá hodina měla své určení. I ve chvílích, kdy upracovanou, unavenou svou tváří vzbuzoval obavu u přátel i lékařů — nevzdával se svého zaměstnání, které se mu stalo životní podmínkou. Vstával z rána okolo hodiny osmé a již před devátou sedal ku psacímu stolku. Tam již očekávala jej „pošta.“ Do hodiny jedenácté před polednem čítal nové časopisy, pak došlé listy, a odpovídal na ně ihned.

Nestor spisovatelů polských byl nucen okolnostmi posvětiti korrespondencím nemalou části svého života, a sám obtížné toto zaměstnání při tak velkém návalu jiné práce věrně vylíčil v Tyg. Petersb. r. 1841, kde čteme následující jeho slova:

„Konečně přichází pošta. Celý den zabéře ti čtení zaslaných spisů periodických, knih, časopisův a dopisův. Ach! dopisů, na něž dlužno odpověděti;

a bývá jich deset, patnáct i více! Přidáme-li dopisy rodinné, přátelské a jiné, jež týkají se domácnosti, činí to asi 3000 půlarchův, jež třeba za rok napsati. Sedneš tedy nejprve, abys četl: i to jest již práce. Především padne ti do rukou časopis z Varšavy, zapečetěný, zaslaný anonymně, jest to štiplavá kritika, vyslaná zvláštní poštou — výborně vymyšleno, aby zásylka na poště se neztratila a co nejdříve došla. Budiž kdo jakkoli zvyklý recensím rozumným i nerozumným (a doufám, že jim jsem velice, ježto bývám zejména těmito krmen beze vší lítosti), vždy to jisté, že štiplavý nátisk učiní dojem velmi smutný. Nevidíš-li v tom smyslu, pravdy, znalosti věci, leč pravdivou zlobu — lituješ bezejmenného hlupáka, ale bolí tě to srdečně. Humor jest pokažen, a co horšího — zrodí se na nějaký čas nechuť ku práci, ošklivosť, přestává chuť, rád bys nechal všeho. Ale zapřažený kůň neshazuje ślí, ač mu svírají boky. Čteš dále: dopisy lichotivé — nudná strava, kteráž nikterak neoslazuje hořkosti hloupých recensí. Listy s básněmi! — chraniž nás, Pane! protivné ty listy! leč abys nesklamal důvěru, dlužno odpověděti. Dopisy s prosbou o radu literární — třeba tedy poraditi. Listy s výčitkami — třeba přijati výčitky.

Listy s reklamacemi — třeba vrátiti tomu písmeno a tam tomu půldruhého písmena, náhodou někde zapomenutého. Listy pro seznámení se — třeba poděkovati a konec koncem: dlužno na všecko odepsati. Abys dříve zbavil se břemene, sedneš a píšeš půldruhého dne; posel jede s dopisy na poštu, a . . . přiveze dvakráte tolik jiných! O tom ani nemluvím, co to stojí peněz — horší je ztráta času. Člověk již ani nemyslí na peníze, ač jest ženě líto těch rublův, jež jdouce do světa, nikdy více se již nenavracejí.“

Tu mimovolně sobě opět připomínám, že kdosi napsal: „Během padesáti let vydal Kraszewski na poštovné a telegramy 18.290 rublů.“

Mezi hodinou 11. a 1. odpolední přijímal pravidelně návštěvy, pak do druhé prohlížel nově došlé knihy a potřeba-li, odpisoval na zbylé z rána listy. Udeřením hodiny druhé sedal k obědu, který trval nejdéle hodinu, pak vycházel na procházku, někdy před tím i umělecké sbírky navštívil, a vrátiv se domů, zase přisednul k nové poště, přehlížel noviny, knihy a činil si rozličné poznámky. Vlastní práce jeho nepočala! Čas mezi 6.—7. věnoval zábavě, obyčejně hře na pianě, nebo procházeje se ve stínech šeré hodinky po pokojích, dumal, du-

mal . . . o vlasti, o svých drahých a o práci jim jen posvěcené.

Před osmou hodinou vypil večerní čaj — a pak nastala teprve pravá práce. Vše, co po celý den před tím činil, ničím nebylo naproti tomu, co stvořil v několika večerních a nočních hodinách. Přisednuv ke stolku, již ničím se nedal rušiti. Péro dotknulo se papíru jako pijavice a vytrvalo vždy do konce. Pracovalť Kraszewski pravidelně do půlnoci neb do hodiny po půlnoci, tedy všeho všudy jen pět hodin. Když však zmožen vstal a péro své odkládal — byl kus veliké práce vykonán! Stoh velkých listů hustě popsaných ležel po pravé jeho ruce.

Tak minul den jako den; nepatrné výjimky činily svátky. Tu popřával si více oddechu a „zábavy“ — bavil se kreslením, malbou, hudbou, ano i rytectvím. O sobě pak samém, zejména o svém zaměstnání vyjádřil se neunavný pracovník k jednomu ze svých krajanův již před několika lety takto:

„Pochopuji, že jiný roztrhán, rozdělen na kusy nebyl by s tolikara zaměstnání... Já tomu zvykl... A pokud tak jest, pokud ten ruch mne unáší, pohání, pokud víc myšlének cizích i vlastních chápe se mne a nese, potud vám sloužím, píši, žiji . . .

Až jednou zůstanu pozadu, budu chtíti odpočinouti, řeknu vám již navždy: buďte zdrávi!... Ó! v žití tom je tolik hořkosti, tolik všedních nepříjemností, tolik snášeti od zloby a hlouposti lidské, že je třeba hlubokého přesvědčení, silného popudu, aby člověk dlouho v něm vytrval! Až kdysi budu již jen dívati se na cizí práci a usednu, abych odpočíval, zajisté nebudu míti chuti, abych po druhé šel do toho ohně, v němžto shořela nejkrásnější léta mého mládí... Ale nželím jich!...“

Již výše bylo podotknuto, že návštěv u Kraszewského bývalo hojně. Rodáci přijížděli z daleka i z blízka, aby znamenitému vlastenci v zátiší jeho složili poklonu a pozdrav mu přinesli z rodné země. Ostatně i jinak nebylo v Drážďanech úplně cizo. Kraszewski byl vždy ve přátelském styku s polskou kolonií, usedlé na půdě saské stolice, a ta nejednu polskou chvíli mu připravovala. Pořádány polské obědy podobné přátelským besedám, na nichž i stařický Kraszewski osvěžen dávnými vzpomínkami a obklopen nelíčenou úctou a srdečností svých krajanů, rád trávil několik hodin „mimo práci.“

Měl jsem potěšení obcovati takové jedné schůzce. Konala se v hořejších salonech restaurace na Brüh-

lově tarase, odkud skytá se oku rozkošný pohled po dalekých oživených březích Labe.

K obědu uvedl mne laskavě sám Kraszewski, a jak obyčejně dodržel určenou hodinu tak přesně, že byl hostem — prvním. Tu teprve v četnější společnosti mohl jsem náležitě pozorovati a oceniti překrásnou skromnosť znamenitého muže. Nepřijal horlivě mu nabízeného čestného místa a žádal snažně, aby nebyly činěny zbytečné „ceremonie.“ Jak obyčejně, nezmiňoval se o sobě ani slůvkem.

Stejně laskavě choval se ke všem a účastnil se rozmluv velmi horlivě. O všem věděl a ke všemu uměl něco dodati, tu vlídný, srdečný vtip, tam ráznou pravdu. Rozmluva týkala se věcí výhradně literárních a společenských — politika zůstávala úplně stranou. Zvláště oživena byla rozmluva o myslivosti, do té doby v Polsce tak horlivě, ano i vášnivě pěstované. Tu i rozjařený Kraszewski zdál se býti zkušeným myslivcem, dotvrzoval honební spády, zvláštnosti zvěřiny i ptactva. Chvílemi se také vesele „zaprášilo,“ a proti pochybnostem ozvalo se vždy důrazné, známé: „Jak Boga kocham!“ Neméně horlivě rozmlouvalo se o koních, přišlo konečně i k ostatním sportům polského života šlechtického.

Po skončeném obědě rozdělila se společnosť ve skupeniny a „gawęda“ ještě důvěrnější rozproudila se plným tokem. K tomu zavznívaly klavírní zvuky národních melodií polských. V tu chvíli rozhostil se na upracované tváři Kraszewského výraz blaženosti.

Vyšli jsme na balkon. Z polských stran přinášel jemný větérek pozdravy: „Vane z našich stran!“ vece Kraszewski mimovolně, a zahleděv se v tom směru do blankytu dalekých nebes, umlknul. Dumal — dumal o své vlasti v cizině.

Také já jsem se zamyslil, pohlížeje klidně na neunavného pracovníka na národa roli dědičné. V té nevysoké, shrbené již trochu postavě, v té tváři svraštělé a zmožené, přece však ještě čilé a plné života, v té bytosti tiché i skromné — viděl jsem obra-pracovníka.

* * *

Po Kraszewském zůstala nám hrstka dopisů, které smýšlení zesnulého Nestora o českém národě zřetelně objasňují. Budiž nám dovoleno z listů těchto podati alespoň několik úryvků.

Když zhoubný požár pohltil naše Národní divadlo, vybízel Kraszewski horlivě své krajany, „aby v kruté chvíli pomáhali bratřím na Vltavě.“ V té příčině uveřejnil vřelý list ve *Wieku* a jeho přičiněním provozována také dne 16. srpna 1881 Halka ve Lvově na prospěch českého divadla. Tím více radoval se Kraszewski z netušeného úspěchu nových sbírek, kteréž odčinily pohromu. Psalť dne 5. října 1881 z Drážďan: „Bůh laskav! Zalkali jste nad pohromou, která zničila svatyni Vašeho národního umění. A hle, stal se zázrak! Pohroma proměnila se v triumf! Národ váš dokázal, kolik má v sobě životní síly a překvapil nás svou obětavostí. Sláva Čechům! Hledíme na Vás s obdivem, neboť věru cítíme, že není slovanského národa, jenž by na rovni stál s Vámi v obětavosti patriotické . . .“

Po dvou letech vzrostlo Národní divadlo znovu jako Fenix z popele. Kraszewski nemohl se tehdáž osobně súčastniti slavnosti otevření, ale zaslal do Prahy list tohoto obsahu: „Se srdcem a duší byl jsem přítomen Vaší národní slavnosti, o kteréž zpravovaly mě časopisy a o kteréž mi později také účastníci její z Varšavy živými slovy vyprávěli vzpomínajíce, jak krajané moji dojati byli bratrskou

Vaší hostinností. Nyní zbývá vám rozvinouti v tomto příbytku *práci*. Vymáhá ona mnoho vytrvalosti a neustálé bedlivosti. Ale Vám dal Bůh veliké ctnosti!... Hluboce dojat přemítám o tomto Vašem triumfu, jejž historie zapíše jako skvělý list do dějin národa českého. Budete příkladem jiných, obětavosti a vytrvalosti. Kéž Vám Bůh blahoslaví ve všem! Rozvoj tohoto ústavu kéž přispívá k zmohutnění vlastenectví a sílí lásku k jazyku. Zdař Bůh, milí bratří, a ve chvíli vítězství nezapomínejte o nás..."

Své slovanské smýšlení vyjádřil v dopise z r. 1883: „Kéž bychom se dožili té chvíle, kdy *všechna* naše bratrská plemena, navzájem se ctíce a milujíce, ku trvalému svazku ruce sobě podají, abychom přispěti mohli alespoň k položení základního kamene veliké budovy budoucnosti. Vy — šťastnější snad plod nynějších snah svých užívati budete, já toliko nadějí se potěšuji..."

Jindy zas dovolával se shody takto: „Niech miłość nas łączy, niech miłość buduje, niech miłość błogosłowi — bo bez niéj nie ma nic, a przez nią dobywa się wszystko."

Poslední list Kraszewského, nás došlý, pochází z Italie, ze San Rema. Vyznívá smutnou ozvěnou: „... Zde teplo již, a nejeden květ vyráží. Ale

oč krásnější zdají se mi nyní býti naše zasněžené krajinky a naše holé topoly ... Posýlám Vám nejsrdečnější přání k Novému roku, té celé zemi bratrské, kterou miluji jako vlastní. Niech Bóg błogoslowi!“

Těmi slovy končí se česká korrespondence s Nestorem polského písemnictví, korrespondence povahy výhradně literární, již nezasáhl ani jediný zlozvuk nepřízně ...

* * *

Paměť Kraszewského zvěčněna:

„Z hrobu vybleskuje ohnivý sloup. Jako tělo zmizel Jsi, ale v paměti naší stanul Jsi jako duch s korunou zářící. Z duše Tvé vyplynula široká řeka nadšení. Péro Tvoje bylo prutem Mojžíšovým. Byl Jsi dubem rozlehlým, jenž před úpalem chránil nivu, a na jehož haluzích Boží ptactvo nesčetná hnízda stlalo. Byl Jsi dolem drahocenných klenotů. Byl Jsi horou obrostlou vinným keřem.

Kdybys nyní vzal s sebou vše, čím jsme Tobě povinni, schudli bychom ...

Miloval Jsi národ a štěstí jeho skutečné i vysněné. Kde Jsi nedostřehl světla — tam Jsi je

rozsvěcoval, spousty ledové roztápěl Jsi! Chránil Jsi národ před hladem, mrazem i morem.

Smrt stlumila dohasínající plamen Tvého života dočasného, ale ozářila hlavy Tvé stín jasem nehynoucí slávy. Jako pracovník neunavný, takový jediný byl jsi mezi námi.

Bądź za to pochwalony!“



PROBOŠT VYŠEHRADSKÝ

A

KNÍŽE LUBOMIRSKI.

Dokud žil probošt Václav Štulc, častým jsem býval hostem na posvátném Vyšehradě. Už to tak bylo, že kdykoli některý vážnější Polák do Prahy zavítal, vždy toužil především se pokloniti stařičkému, sivovlasému příznivci svého národa. Milovali a vážili si ho nesmírně, věděli o něm všichni a zejména v letní době hojně se střídaly na Vyšehradě návštěvy polské. Nevím, který stav polský nebyl by probošta Štulce zbožňoval a také mohu říci, že byl on nejpopularnějším, nejznámějším Čechem v bratrské zemi. V aristokracii i občanstvu stejně byl oblíben a vážen. Nejen ve městech, ale i v zalehlých dvorech Litevských, Podolských a Ukrajinských, ano i v lůně polské emigrace ve Francii neb jinde, vždy potěšován býval Čech otázkami, zdráv-li a šťasten-li jest „nejsrdečnější a nejvěrnější jejich přítel na Vyšehradě.“ A kdykoli jsem se z tamtěch stran zase vracel, vezl jsem mu

z pravidla poručení a pozdravení od tolika osob, že shledal jsem za záhodné znamenati si je na zvláštní list své zápisní knížky. Byla jich vždy řada pěkná... Když jsem pak vzkazy ty vyřizoval, zpět letěla proboštova mysl ku dávným, dávným vzpomínkám, a on ukolísán jako by krásným snem, rád vyprávěl o oněch vřelých stycích, jichž ne dost ocenitelným poutem byl téměř po celé půlstoletí. Srdce i duši svou schýlil probošt Štulc k Polákům již v útlém mládí a vznět ten zachoval v neporušené čistotě do posledního dechu.

Moje přítomná vzpomínka nese se po výtce jen k těmto polským reminiscencím, ani nechce a nemůže zasáhati dále. Ale vzpomínaje Václava Štulce v této zvláště jasně vynikající stránce vlasteneckého života (laskavým čtenářům bohda odjinud s dostatek známého), nemohu nedotknouti se alespoň několika slovy okolnosti, která samoděk stala se rozhodujícím podnětem pevných přátelských styků dvou vynikajících mužů sbratřených národův.

Roku 1833 nebo 1834 přijel z Vídně do Prahy na studie mladý, sedmnáctiletý magnát polský, kníže Jiří Lubomirski. Jakkoli kníže byl pln zápalu a ušlechtilého nadšení, přece s předsudkem hleděl k národu, na němž dosud ležela pohroma

Bělohorské porážky. Zarážělo jej německé ovzduší, v němž trnula tehdáž zejména společnost Pražská, a on netušil ani, že soudruzi jeho sami již tvořili zástup vlasteneckých horlivců v nejušlechtilejším smyslu toho slova. Však v řadách těch byli již odchovanci našeho tichého genia — Jungmanna. Také tito horlivci navzájem hleděli nedůvěřivě na panice zavítavšího právě z Vídně.

Tu teprve po několika dnech, když se kníže rozhodl, že s *nečeskými Čechy* žádných styků přátelských nebude uzavírati, přistoupil k němu jeden z jeho universitních soudruhů, synek prostičkého zedníka z Kladna, a oslovil jej takto:

„Zajisté jsi Němcem?“

„Nikoli,“ vece kníže, „a kdo jsi ty?“

„Jsem Čechem.“

„A já jsem Polák!“

„Výborně!“ zvolal radostně český soudruh, načež podavše si ruce a objavše se, přátelství věrné, srdečné, do hrobu trvající uzavřeli.

Byl to Václav Štulc.

Od těch časů zůstávala jména obou těchto mužů v nerozlučném spojení, a kde jedno z nich vystupuje, druhé samo se připomíná. Štulc, spřáteliv se s vlasteneckým a vřelým šlechticem polským,

cele přejal se s duchem svého soudruha. Literární jeho prvotiny jsou pečetí tohoto přátelství. První Štulcova práce jest překlad dumy o Żółkiewském Julia Ursyna Niemcewicze, vydaná r. 1834, tedy ve dvacátém roce překladatelově. Brzy pak objevily se v Štulcově překladě Tři Budrysové Adama Mickiewicze, Bajky A. Góreckého a jiné drobnější převody z polštiny. Roku 1837 vyšel na svět první překlad Konrada Wallenroda s prostičkým věnováním „Druhovi drahému na památku," k němuž připojuje se druhé věnování, vytknuté roku 1845 na „Pomněnkách":

Z vlasti v tam tu stranu dalnou,
Přes hory a přes doly,
I přes Tater stěnu skalnou
Písni má! zahlaholi.

Navštiv Vavel: tam, kde tlejí
Statných Lechův popely,
Pak na východ leť rychleji,
Na prah k druhu — příteli.

A tam ticho zašepci mu:
Druhu mému žádoucímu:
„Druh svět lásky, naděje
Nech v tvém srdci ukryje!"

Zatím také kníže Lubomirski vstoupiv do popředí stal se účinným šiřitelem dobrého smýšlení s Čechy mezi svými krajany. Přebývaje z počátku v cizině, zejména v Římě, a stýkaje se stále s vynikajícími osobami, působil blahodárně pro utvrzení česko-polského přátelství. Roku 1848 spatřujeme jej jako „podstarostu slovanského sjezdu“ v Praze, jehož myšlénky horlivě se ujímal.*)

Kníže Lubomirski přebývaje později na svém panství v Převorsku, nepřestával styk udržovati s Čechy, hlavně ovšem se svým „nejsrdečnějším soudruhem Václavem.“ Přátelství jeho k nám bylo tak upřímné, že toužil vždy míti kolem sebe také služebnictvo české, a proto také nebyl v Převorsku Čech vzácností.

Jeden z nich dopsal nám před několika lety z Przemyśle mezi jiným tato slova, dotýkající se knížete Lubomirského: Mého otce zavezl sem už před mnohými lety kníže pán. Teprve zde naučil jsem se ze čtení novin českých trochu také po česku psáti, a to mám jedině k poděkování knížeti Jiřímu Lubomirskému, pánu na Przeworsku, jenž v létě 1860—61 spatřiv, že odnáším z čítárny jeho „Wiener

*) Druhým podstarostou byl Stanko Vráz.

Zeitung“ a „Wanderer,“ z ruky mi tyto vytrhnul a první časopis český, který jsem kdy na oči dostal, totiž „Pozor,“ do rukou vložil řka: „A tos' mi ty piękny Czech! Cóż niewiesz iż od roku wychodzi więcej czasopism czeskich, a cóż przed tem nieczytaleś ‚Lumíra‘?“ A v jiném zas dopise odpovídá týž krajan: „. . . Zajisté, pokud se pamatuji, požehnal kanovník Štulc knížecí snoubence před oltářem, a potom i křest svatý jeho dítkám dával. Dobře se pamatuji, že se kníže o to staral, aby kanovník Štulc vězení za „Pozor“ odbyti si směl u Bernardýnů Przeworských . . . Ano, ano, byl to výborný Slovan, ten náš kníže pán. . . .“

Tolik Čech o knížeti Lubomirském a poměru jeho k Štulcovi, k čemuž se ostatně ještě vrátíme.

Nebude nyní nezajímavo, položiti zde slova, podávající svědectví polské navzájem o druhu polského magnata.

Jausz Nowakowski, přebývaje r. 1860 v Praze připomíná toto: Nevyjde nám nikdy z paměti onen rozkošný srpnový večer, kdy Štulc shromážděným u sebe předním literátům českým, jako žijícímu tehdáž ještě V. Hankovi, J. K. Erbenovi, kanovníku Vinařickému, Staňkovi, Tonnerovi, J. Kolářovi a jiným hlasitě předčítal básně Sigmunda Krasiń-

ského. Dělo se to v jeho půvabném bytě pod Vyšehradskou skalou, při samém břehu Vltavy, odkud otevírá se tolik romantických pohledů, že i nejchladnější duše pro poesii nadchnouti se musí. Vnitřek tohoto věru poetického sídla jest čistě polský: neboť na stěnách spatřuješ kromě Čenstochovské a Ostrobramské Bohorodičky podobizny našich tří předních básníků, pak bohatýrův a mnoha známých, možných rodin polských, Zamojských, Lubomirských, Radziwiłłů, Sanguszků, Sapiehův a j.!“

Jiný Polák, hrabě Ludvík Dębicki, posvěcuje památce prvního překladatele nesmrtelného Mickiewicze v literatuře české vzpomenutí zvláště vřelé, rozpisuje se takto: „Přízeň vybraných duší jest ohniskem mezi národy. Taková přízeň před půl stoletím spojila dva mladíky: Jiřího Lubomirského a Václava Štulce... Bylo to před lety na den sv. Václava. V nově uděleném proboštství při starožitném kostele na Vyšehradě přijímal oslavenec z Polska zavítavší hosti. Den byl zářivý a nálada povznešená — v městě vřela toho dne válka volební, ověnčená prvním rozhodným vítězstvím Čechů. Přes tu chvíli přicházeli předáci národní strany: Fr. Lad. Rieger, Jireček, Tonner, hr. František Thun. K nim přidružil se z Paříže Bronislav Za-

leski, nesoucí oslavenci pozdravení od soudruhův emigrace, Bohdana a jiných. Málo tak slavnostních dní vzpomínám v životě . . .“

Ale přecházím již k časům mladším, k dobám, kdy také nám otevřel pohostinné své prahy na proboštském sídle ctihodný tento kněz, spisovatel a vlastenec český.

Nové proboštství, vystavěné na temeni posvátné skály Vyšehradské, bylo útulkem nad míru milým a teplým. Překročils práh a věděl jsi, že dlíš v zátiší vřelého vlastence českého a Slovana. Hned mluvily o tom obrazy rozvěšené po chodbě a představující památné okamžiky křesťanských dějin českých. Také netěžko bylo postřehnouti nad schodištěm známý obraz „Pronásledování Litvy“ a několik skvostů Grotgerových.

Šedovlasý, vždy přívětivý a přátelský hospodář v různém čase, v různých komnatách přijímal návštěvy, někdy ve velkém saloně, jindy v pracovně své a jindy zase v knihovně. Nejpříjemněji bývalo v pracovně, kdež také on sám nejraději prodléval v důvěrné společnosti. K nenádherné, ale pohodlné pohovce za kulatým stolem tulil k sobě příchozí, vždy blíž a blíže, až k srdci, které neodpuzovalo od sebe nikoho. Na vedlejší stěně nescházela nikdy

podobizna jeho učitele, tichého genia Jungmanna a trochu dále — zřetelná maska Sigmunda Krasińského, s kterýmžto se probošt Štulc prostřednictvím knížete Lubomirského seznámil osobně. Mimochodem podotýkám, že probošt Vyšehradský z Poláků po Lubomirském nejvýše stavěl Krasińského jako člověka, jehož vzpomínal vždy s úchvatnou úctou. Byl to Štulcův ideál lidské hloubky a důstojnosti. Mickiewicze, kteréhož ostatně osobně neznal, stavěl výše jen jako básníka, třetí místo ponechával Słowackému. Když Pražské Kolo polské asi r. 1881 uspořádalo slavnostní večírek k uctění památky Krasińského, uvolil se Václav Štulc přednášeti o slavném básníku polském. Bylo to, tuším poslední vystoupení toho způsobu probošta Vyšehradského, ale pamatují se na ně zajisté všichni účastníci, zejména Poláci, na něž učinila řeč Štulcova dojem nezapomenutelný. Vlastenecká a křesťanská struna Štulcova vyzněla tehdáž mohutným akkordem neodolatelné vřelosti a oddanosti. Zdálo se, jako by Štulc byl jediným povolaným tlumočníkem žalmův nesmrtelného Sigmunda, a s určitostí lze říci, že o polském básníku nemluveno s takovou procítěností ústy nepolskými nikde. Štulc žžil se cele s pohnutkami, kteréž rozzvučely varyto vlaste-

neckých žalmů polských, a proto nebylo v řeči jeho ani stopy strojenosti. Co pověděl, vyplývalo z hlubin duše věřící, doufající, milující . . .

Muž ten, plný neumdlévajícího nadšení, mládnul v kruhu mladých přátel polského jazyka. Tehdejší vzkvétání Kola polského, nerozrušeného ještě malichernými spory, titěrnými osobnostmi a vzpružované alespoň poněkud také českým účastenstvím širších kruhův, oblažovalo Václava Štulce tou měrou, že účinnosti své mu nikdy neodpíral. Přítomnost jednoho z nejpřednějších hodnostářů církevních tohoto království českého, nemálo přispívala k oslavě spolkových večírkův. A nebyla to malá oběť pro muže častěji chorobami sklíčeného, podnikati v zimní době a v nočním čase výpravy z polského Kola na Vyšehradskou skálu . . .

A když jsme my mladší stáli v kupce a on odcházel, z pravidla nás vybízel, abychom k němu na Vyšehrad častěji přicházeli, ne jednotlivě, ale raději vždy hned hrstka celá. V létě nás zval do Žitenic na výlet společný. S úsměvem dodával, že budeme rozprávěti jen o vlasteneckých věcech, nic o zpovědi, jak prý se někteří domnívají. Ano, chtěl míti Štulc kolem sebe trochu toho mladého

světa, a šťasten byl, když někoho našel, v kom nedošel ideál jeho naprostého sklamání . . .

Pohříchu k oněm společným návštěvám na Vyšehradskou kapitolu neb do Žitenic nedošlo. Zavinila to lidská netečnost, snad také jisté velikášství . . .

Z těch mladých lidí, jichžto ctihodný probošt k sobě zvával, zbyl poznenáhla kruh nepatrný. Soudruzi moji buď rozprchli se po světě, aneb jinými kráčeli směry života. Ostatně přicházel jsem na Vyšehrad častěji také proto, poněvadž provázel jsem tam Poláky do Prahy na návštěvu zavítavší. A vodil jsem je tam ochotně také proto, poněvadž jsem byl jist, že z Vyšehradu i největší nespokojenci a političtí rozmrzenci polští vraceli se uspokojeně. Probošt Štulc smírem naplňoval každého Poláka, a nejeden z těch, kdož překročili jeho prahy, změnil svůj náhled.

Při vší prostoduchosti zachovával Václav Štulc vůči svým hostům polským všemožné formy. Dokud zdraví dovolovalo, splácel návštěvy vždy. Tím způsobem setkával jsem se s ním někdy také v rozličných hotelech, nejčastěji ovšem u Černého koně. Jedné takové návštěvy vzpomínám si zvláště živě,

jmenovitě pobytu hraběte K. v Praze. Navštíviv jej o polednách v hotelu, zastal jsem u něho Vyšehradského probošta. Oba pánové právě horlivě rozmlouvali o pohnutých dobách husitských. Pan hrabě, nemaje patrně mnoho pojětí o podstatách české doby reformační, dost ostře dotíral na husitské „zlořády."

„Ne tak, pane hrabě," vece chlácholivě Štulc, „upadáte v úsudku svém do přílišnosti, kterouž byste ublížiti mohl české věci. Nehájím nikterak plen husitských válek, hrůzy její i škody, vím, z čeho pošly veliké pohromy ... ale mezi těmi lidmi byli muži ... byli vlastenci ... sám mistr Jan Hus ..."

„Mistr Jan Hus?!" zvědavě skočil do řeči hrabě.

Při vyslovení Husova jména sejmul probošt se šedivé své hlavy barvy fialové *solideo* a ukloniv se dodal: „Mistr Hus byl jedním z nejlepších Čechů, muž nábožný a mravný; kdyby Husité byli zachovali jeho zásady ..."

A zase sejmul probošt *solideo* a poklonil se.

O náboženském stanovisku Štulcově slýchal jsem úsudky rozličné; byli také lidé, kteří od něho snad dokonce žádali, aby ani knězem nebyl. Buď

tak či jinak, tolik však jest jisto, že u Štulce stanovisko náboženské do pozadí nezatlačovalo stanovisko vlastenecké, které zachovával do posledního dechu v čistotě neposkvrněné. Sloužil Bohu, sloužil také vlasti. —

Hned předem položená zmínka o přízni Václava Štulce s knížetem Lubomirským byla by pozbavena jednoho z nejkrásnějších motivů, kdybych nevzpomenul, že kníže Jiří ustanovil záhy, aby, až syn jeho doroste, poslán byl na studie do Prahy mezi Čechy. Vlastenecký šlechtic polský toužil, aby potomek jeho, dědic slavného jména a pán majorátní, proniknut a odchován byl stejným jak on smýšlením o Češích. Opakoval přání toto také v posledních chvílích, dobře zajisté věda, že syn jeho nejmilejší najde v prastaré matičce měst českých příznivce a přítele otcovského.

I stalo se také, že splněna byla tužba šlechetného otce, a že mladý kníže Lubomirski skutečně zavítal do naší Prahy na studie. První čas pobytu svého v Čechách bydlil — na Vyšehradě u otcova nejvřelejšího soudruha z mladých let. Vím, že stařičký Štulc všemožně pečoval o to, aby mladý kníže i v nejpozdějším věku svém rád a přátelsky vzpomínal na Prahu, na český národ.

V té době bývalo v tichém jinak proboštství Vyšehradském poněkud živěji, a z večera svítilo k městu více než obyčejně oken se skalnatých výšin.

Bylo to něco neobvyklého, to společné hospodaření stařičkého českého vlastence s mladým, do velikého světa vstupujícím magnátem polským. K vůli společnosti zvával nás ctihodný hospodář Vyšehradský toho času také z večera k sobě. Nezapomenutelné chvíle! Po večeři rozhovořil se probošt na dobro a důvěrné jeho rozmluvě odolati bylo naprosto nemožno. Proud řeči sám vynášel ze srdce starého vlastence dávné patriotické vzpomínky, kteréž takřka hltali jsme žádostivě oba. Velkolepé vzkříšení národa českého líčil hostitel tak tklivě a barvami tak krásnými, že nemohlo vypravování jeho nerozníti i srdce polského posluchače.

A rozmluva přesla ovšem také k památce neocenitelného knížete Jiřího, čím zároveň svezla se k tužbě shody dvou národů. Někdy předčítal Štulc také své netištěné básně, z nichžto celý cyklus opěvoval vřelé přátelství obou soudruhův . . .

Tu pak probošt mimo vůli stichnul a sklopiv

zamyšleně šedivou svou hlavu, vložil teplou ruku na pravici polského panice.

„Milujmę se! Kochajmy się!“ vzdechnul, jako ve snu.

A intelligentní, bystrá, jasná tvář mladého knížete plála porozuměním vznešeného ideálu...

Mohlo-li býti jinak?

Ale také to řeknu, že kníže záhy ovládnul naši řeč. Však to byl také *první* kníže, kterého jsem slyšel s láskou mluviti česky o našich věcech — ten polský magnát, syn Jiříkův!

* * *

Podnes chodíme s Poláky na posvátný Vyšehrad. Přítel a příznivec jejich vytrvalý, věrný i upřímný připomíná se téměř na každém kroku. Nepřekračujeme již prahy proboštství, ale bloudíme pantheonem.

Před odchodem stavíme se v kostele, obnoveném péčí Václava Štulce.

A hle! I tam stkví se trvalá památka vůdčí jeho myšlénky.

Míníme nádherné okno oltářní, kteréž svatyni Vyšehradské věnovali Poláci. V záři světla prokmitají tam ohnivými barvami podoby polských orodovníků. Věnovací nápis posvěcuje bratrství obou našich národův.

MICKIEWICZŮV SOUDRUH.

Asi před osmi lety přijel jsem do Varšavy zrovna na den sv. Antonína. Moje první návštěva náležela tehdáž příteli Zaleskému, jehož jmeniny připadaly právě na ten den. Zaleski studoval před tím v Praze, umí poněkud česky, psal o nás pěkné feuilletony a byl kromě toho blízkým přítelem jiných mých polských přátel ve Varšavě i na venkově. Již tehdáž byl čiperným členem redakce jednoho z nejváženějších denníků polských, a smím snad také dodati, že týž Zaleski byl před dvěma lety soudruhem Sienkiewiczovým na cestě do Turecka. Ostatně přilnul jsem k tomuto svému příteli také proto, poněvadž ochotně a platně odčinil mrzuté nařknutí, jaké se v „nevázané formě“ dostalo v jistém českém denníku Michalu Bałuckému a polskému obecenstvu. Dávali totiž před lety v Krakovském divadle Bałuckého veselohru „Divadlo ochotnické,“ ve kteréž dle zprávy do-

tyčného českého denníku vystupovala ukrutná karikatura česká. A nedosti na tom! Krakovské obecenstvo radovalo se prý z této posměšné pro nás scény nehorázně. U té příležitosti nazval dopisovatel Bałuckého „jakýmsi člověkem" a Krakovskému obecenstvu dostalo se také několik slov málo laskavých. Nepatrná tato událost způsobila v Čechách i Krakově bouřky ve sklenici vody a dala podnět k „diplomatické korrespondenci," která měla objasniti chmuru zatahující příměří obou našich národů. Bylo třeba ututlati zejména rozkvašenou mysl velkých politikářů v hospodách, kdež o tom horlivě a všelijak mluveno. Parlamentářem Krakovského divadla byl Zaleski, vděčný a ochotný za to, že byli v Čechách lidé, kterým nemilé nařknutí nebylo lhostejno. Z jeho listu a z rukopisu veselohry pana Bałuckého, zaslaného nám do Prahy, vyšlo na jevo, že celá věc měla se trochu jinak. Ukázalo se, že v „Divadle ochotnickém" vystupuje sice Čech, ale jaký! Byl to obyčejný český renegát, Bachovský úředník, jeden z oněch germanisatorů, kterými byla Halič za Bacha zaplavena. Bałucki tedy persifloval jen renegáctví a germanisatorství, české národnosti a skutečně české společnosti se ani nedotýkaje. Došla

pak z Krakova ještě zpráva, že „tvůrcem pobuřující zvěsti“ byl prý český tambor, zaměstnaný ve vojenském orchestru Krakovského divadla. Nerozuměl prý ani polsky. Buď jak buď, díky p. Zaleskému podařilo se zbytečné „rozechvění mezinárodní“ alespoň poněkud odčiniti a samému panu Bałuckému dostalo se za nedlouho, asi po pěti letech, neobyčejně důkladné a skoro trochu veselé satisfakce. Tatáž jeho veselohra, přeložena do češtiny, roztomile pobavila divadelní obecenstvo na českém venkově!

Episodka tato opakovala a připomínala se mně v pozdějších letech v různých formách najednou, neboť jak u nás, tak v Polsce objeví se ob čas vždy nějaký takový tambor, který rád jako tam ten si zabubnuje. Že takových tamborů tluče se po světě, tomu nedivil jsem se nikdy, ale zlé jest, že takovým hudebníkům nehledí se svědomitěji na prsty. Naučil jsem se odtud pohlížeti také na rozličné zprávy poněkud klidněji.

Vše to přimělo mě tedy tím upřímněji stisknouti ruku příteli Zaleskému v den jeho jmenin.

Před polednem překročil jsem práh jindy dosti tiché redakce. Rozevřev dvéře předního pokoje

spatřil jsem k nemalému svému překvapení slavnou redakci na vrub přehozenou. Nalezl jsem tam tehdáž docela jiný pořádek. Několik psacích stolků bylo dohromady sraženo do délky a při takto improvisované tubuli vesele hodovali členové slavné redakce. Improvisovaný stůl prohýbal se zákuskami a vínem. Uprostřed rozjařené společnosti spatřil jsem vedle Zaleského také Sarneckého, a nemýlím-li se, i stařičkého Ordu, téhož, jenž dle vypravování starých současníků „věrně“ nakreslil zaniklý dům, v němž narodil se nesmrtelný Adam Mickiewicz.

Doma byl jsem hned. Slavná redakce oslavovala in corpore svého mladého spolučlena. Při přátelské besedě a nejveselejší náladě uplynula milá chvíle. Nejedna sklenka zazvonila přípitkem dobře míněného přátelství česko-polského a také nejedna mezinárodní padla hubička. To už u nich tak bývá. Tenkráte nebyli jsme ještě rozeštváni a otráveni rozličným podněcováním nedůvěry, a u všech jevila se chuť povznášeti ideál sblížení dvou národů k praktické platnosti. Od těch čas pohříchu nenejeden z té rozjařené společnosti snad ochabnul v nadšení pro ideál ten. Okolnosť tuto nepřipisuji jen nestálosti povah, měnivosti a nedostatku vytrvalosti, z části také tomu, že není a nemůže každý

býti takový, aby k vůli ideálu dal si třebas na své vlastní hlavě štípat dříví. Ale jak praveno, tenkráte bylo v srdcích nadšení a nedůvěry ani stín . . .

Tu uprostřed veselé rozmluvy kdosi náhle vzpomněl „nestárnoucího“ Odyňce, kterýž téhož dne slavil své jmeniny. Na to hned napověděl Zaleski, že právě se chystá k Mickiewiczově soudruhu, aby mu vyjevil přání ještě mnohých a mnohých let.

Požádal jsem přítele svého, aby mne vzal s sebou. „Nebude mu snad nemilo, přidruží-li se ke gratulantům tentokráte také český ctitel . . .“ podotkl jsem mimochodem.

Nabídnutí mé přijali přátelé právě tak upřímně, jak jsem já je vyjevil, a po chvíli unášel nás fiakr k prahům Mickiewiczova soudruha.

Byl jsem té náhodě velmi povděčen. Věděltˇ jsem tehdáž již velmi dobře, jaké stanovisko Odyniec v lůně své společnosti zaujímal. Jeho „Listy z podróży“ čítáme podnes s velikým zalíbením. Ale přál jsem si přijíti se stařičkým Odyňcem ve styk také proto hlavně, abych zvěděl od něho po případě, jak smýšlel o nás Češích Mickiewicz a vůbec v jakém byl poměru arcibásník polský k nám.

Tehdáž byl Odyniec již dosáhnul požehnaného věku osmé desítky a měl za sebou, co později jsem

napsal o něm v jedné vzpomínce. Bylť Odyniec současníkem památné doby ideálních snah mládeže Vilenské, kteráž soustřeďujíc se kolem Tomáše Zana a zakládajíc spolky „promienistych“ i „filaretů“ zůstavila po sobě stopy tak neobvyklé, že pokolením budoucím život jejich zdál se býti „mythickým.“ S Mickiewiczem seznámil se Odyniec tuším již r. 1822. Ačkoli život jeho nebyl zmítán bouřemi jeho soudruhů, kteří odsouzeni byli velkým dílem sdíleti život vyhnanství neb emigrace, přece účasten byl života Vilenské družiny v míře nemalé. Literární působnosť Odyňcova hned z mládí šla duchem tehdáž nadšeně pěstovaným: „Poezyje“ jeho, vydané poprvé r. 1825 a 1826 ve Vilně a obsahující ballady a legendy, nejzřejmějším jsou důkazem, že tehdejší romantická škola měla v Odyňcovi jednoho z nejhorlivějších stoupenců. Z podniků jeho proniknul almanach „Melitele,“ kterýž soustředil v sobě práce Mickiewicze, Slowackého, Zaleského a j.

Roku 1829 odebral se Odyniec do Petrohradu, kdež osvěžiti hodlal dřívější styk s Mickiewiczem. V severní stolici ruské říše umluvili oba památnou cestu po Evropě, kteráž skvěle uskutečněna stala se zdrojem utěšených vzpomínek, snesených ve zmíněných již „Listech z podróży.“ Pouť tato trvala

téměř rok; nerozluční přátelé navštívili zejména české lázně, Rýn (prodleli ve Výmaru u německého velebásníka), Řím, Neapol atd. Roku 1830 rozloučili se v Ženevě. Mickiewicz vrátil se do Říma, Odyniec do Paříže a později do Drážďan, kdež v kruhu četné a vynikající emigrace polské přebýval několik let. Zvláště blízký styk spojoval jej tam s Brodzińským. Literární činnost Odyńcova za hranicemi vrcholila v mistrných překladech (Byron, Moor, Walter, Scott, Schiller). Vrátiv se roku 1837 do vlasti a usadiv se ve Vilně trávil život stále pracovitý. S počátku horlivě přispíval k zdokonalení polské „Encyklopedie" a později přijal na se redakci „Kurjera Wilenského," kterouž vedl do roku 1870 sám obstarávaje také část politickou. V tu dobu vydal novou sbírku básní (1859), přispíval do Varšavských časopisů a sepsal dramata „Felicya· (1849 a 1859), „Barbora Radziwillowna" (1858) a první část „Jiřího Lubomirského" (1861). Z politické jeho činnosti připomíná se mu účastenství při adrese, podané caru Alexandru II. Ostatek života trávil Odyniec téměř výhradně ve Varšavě. Nějaký čas věnoval se redakci „Kurjera Varšavského" a posléze stal se předním spolupracovníkem „Kroniki Rodzinnej," do níž skládal hlavně svá „Wspomnienia."

Přestávám na této suché kostře, abych vrátiti se mohl k věci samé.

Toho času přebýval A. E. Odyniec již u deery své, provdané paní Chomentowské, v ulici Maršálkovské. Bydliště páně Odyňcovo podobno bylo spíše elegantní ville než velkoměstskému útulku, neboť ohromná ulice Maršálkovská v této své části nebyla ještě zastavěna úplně a připomínala nejvíce letní pobyt velkoměšťáků. Dům sám leží za regulační čarou, hezky uprostřed zeleni a k prahům jeho dochází se pěkně udupanou pěšinkou.

Ale tenkráte byla cesta moje marna. Dověděv se, že pan Odyniec odešel kamsi do města, nezbývalo mně než zanechati lístek.

Tu když jsem odpoledne přišel domů, oznamoval mně k nemalému překvapení domovník, že byl tu návštěvou — soudruh Mickiewiczův. Z lístku zanechaného, vyčetl jsem pak rychle, že zve mne p. Odyniec na večer k sobě.

Rozumí se, že jsem vyzvání tomu učinil zadost co nejochotněji. K večerní schůzce uvedl mne tehdáž laskavě básník a redaktor „Kłosů," pan Antonín Pietkiewicz (Adam Plug), Litvín, ctihodný muž, jehož jsem v polské společnosti slýchal nejednou jmenovati svatým Paolim. Také pan Piet-

kiewicz náleží již ku generaci starší a jest od mnoha let domácím přítelem rodiny Odyňců. Nám Čechům projevoval vždy přízeň upřímnou i účinnou, což nejlépe osvědčuje právě ve Varšavských „Kłosech“ uveřejňuje v nich přátelské zprávy a rozpravy o životě našem.

V saloně paní Chomentowské zastal jsem společnosť dosti četnou a velmi důvěrně spříznënou. Čilý Odyniec uvítal nás neobyčejně vlídně a velmi brzy smetnul rozmluvu ke starým svým vzpomínkám. Připomněl mně laskavě ihned, že soudruh jeho Mickiewicz velice si vážil českého národa a že k němu lnul roznícenym vědomím slovanského příbuzenstva. „Téměř dětinskou měl Mickiewicz radosť,“ pravil Odyniec, „když jsme se roku 1829 na Benátském náměstí svatého Marka náhodou sešli s jakýmsi Čechem. Nevýslovně milo bylo mu setkati se na cizí zemi s pobratimem . . . Ale byl to Čech tehdejší . . . nepříliš ohnivý a nadšený, ač poctivý.“

Litoval jsem srdečně, že jsme nemohli zůstati při vzpomínkách o Mickiewiczovi a jeho stanovisku k Čechům. Odyňcova laskavosť nahradila mně to jindy. Rozmluva roztřišťovala se pak v četnější společnosti valně, ale opět a opět zabíhala k dávné

minulosti, k níž se Odyniec tak rád vracel. Přežil pokolení a stýkal se s předními jeho osobami. Zvláště nadšeně vzpomínal tehdáž hraběnky Klaudiny Potocké, „našeho anděla," s níž vídal se zároveň s Brodzińským (přítelem našeho Čelakovského) v Drážďanech.

Po všechny takové návštěvy podiv vzbuzovala Odyńcova společenská pružnosť. Čilosť jeho nikterak nepřipomínala osmé desítiletí životní pouti . . . naopak; v něm hořela ještě jiskra neutlumeného života a účasti ke všemu, co se právě životem nazývá.

Odyniec líbal své přátely a tisknul jim ruce způsobem, jakým dnes se již nelíbá a netiskne. V jeho projevech přátelství byla vřelosť, o jejíž pravdivosti pochybovati nelze. Choval bezměrnou náklonnosť k dávné minulosti, jakousi věrnosť a oddanosť k starým tradicím svého vlastního srdce, ale nevzdaloval se od přítomnosti valně změněné.

První moje návstěva za pohostinným prahem paní Chomentowské nebyla poslední. Kdykoli jsem zavítal do Varšavy, vždy alespoň jeden večírek česť jsem měl tráviti ve společnosti Mickiewiczova soudruha. Odyniec nestárnul. Tak jak neměnil se jeho sněhobílý, na uzlík svázaný staromodní šáteček

na krku, tak neměnila se jeho tvář a nálada. Vždy stejně srdečně líbal a tiskl ruku, vždy stejně nakloněn byl jasné mysli a vřelé hovornosti. Ale jelikož v saloně Odyňcově obyčejně byla společnosť četnější, v níž nescházeli ani biskupové polští, a jejímž hlavním tmelem byli starší literáti a dámy — rozcházela se rozmluva vždy samovolně. Zejména ctihodný hospodář, nezanedbávaje nikoho, každému se udílel.

Jakkoli nejčastěji vídal jsem Odyňce ve Varšavě a on sám jen v městě „Syreny“ byl úplně doma, přece nejživěji připomínám sobě chvil, jichžto ztrávil jsem s ním pod Vavelem. Pozoroval jsem v Krakově vůbec, že zejména Poláky z ruského Polska obstupuje tam ovzduší volnější a nesevřenější.

Palác šlechtice Myškowského, teprve později přeměněný v hotel, bývá pravidelně naším bydlištěm v Krakově. Jmenovitě dřívější zřízení tohoto domu připomínalo jaksi staré polské časy. Ohromně vysoké komnaty, vyhlídka k znamenitému náměstí a k Sukiennicím, jakož i doléhající vytrubování starého motivu z Marianské věže — to vše činí „Drážďanský hôtel“ zvláště milý.

Tu jednoho dne, právě když jsem v šeré hodince klidně vyslýchal nábožné troubení, kdosi zaklepal na dvéře mé komnaty. Hned potom těšil jsem se z milé návštěvy Mickiewiczova soudruha, kterýž tenkráte přišel v průvodu přítele Julia Miena, spisovatele francouzského, překladatele Slowackého a našeho Jablonského do své mateřštiny.

Není tedy divu, žc beseda naše nabyla záhy důvěrné vlídnosti. Staříčký Odyniec rozhovořil se o svém mládí a uštědřil nám laskavě nejednou vzácnou vzpomínku, ač stále se vymlouval, že nechtěl by vypravovati věci, o nichž snad víme již z jeho pamětí.

Mluvě o Mickiewiczovi kladl důraz na slovanské vědomí polského proroka. „Čím větší bylo neštěstí národa vašeho," pravil, „čím opuštěnější a poníženější byl mezi ostatními, tím výše vážil si oné hrstky tehdejších patriotců českých, kteří shromažďovali se pod praporem národního vašeho díla. Viděl ve vás národ slavné kulturní minulosti, jehož znovuzrození jest jasnou refleksí osvětového století. Nejlepším přítelem Mickiewiczovým byl mezi Čechy Václav Hanka*) a této známosti jest

*) Také s Jungmannem a zejména s Palackým byl Mickie-

hlavně připsati, že Mickiewicz zaměstnával se myšlénkou sepsati velkou báseň z dějin českých, a sice z bouřných dob Jana Žižky . . .“ *)

„A jest možno,“ pravil po chvíli Odyniec s rostoucím nadšením, „aby muž takový jako Mickiewicz nechoval vřelou náklonnosť k vám? Kdyby Mickiewicz dnes žil — rozuměl by národu vašemu snad lépe nás všech. Plesal by snad pokrokem vaším, neboť spatřil by ve vašem zrovuzrození a národním mohutnění vítězství ideje největšího ideálu svého.“

Když pak mluvili jsme ještě o Slovanstvě, pravil Odyniec za sebe: „Nové dějiny naše propleteny jsou jinými losy i zkušenostmi než vaše, tolik však mohu říci s přesvědčením, že rodáci moji nebudou nikdy proti takové myšlénce slovanské, která neohrožuje podstaty polské individuality. Ctěme práva svá navzájem — a odčiněno bude bohdá nejedno příkré nedorozumění . . .“

wicz v přátelském styku. Naposled mluvil Palacký s Mickiewiczem r. 1853 v Paříži.

*) Mickiewicz psal skutečně tuto báseň. Niewiarowicz četl první její zpěv, počínající velkolepým líčením českých lesů. Bohužel báseň tato ztratila se nepochybně ve Florenci, kdež Mickiewicz meškal r. 1848.

Odyniec se zamyslil.

Tu maní připomněl jsem sobě slov Mickiewiczových, jichžto roku 1848 z Paříže dne 7. listopadu psal do Prahy našemu V. Hankovi:

„Służymy razem sprawie narodowej, która teraz większy zakres obejmując, staje się sprawą wszystkich spół-Słowian powołanych do jednego dzieła wolą Bożą. O wypadkach, których już dożyliśmy i które nas jeszcze czekają porozumiewajmy się, zasylajmy siebie bratnią radą.“

Zatím přiblížila se půlnoc.

Odyniec náhle vstal, stisknul mně ruku a na rozloučenou, jako by improvisací, pověděl tento verš:

Jeżeli wolność czuć i kochać umiesz
rozmowie naszej nie potrzebne słowa,
ja twe westchnienia, ty me łzy zrozumiesz
i dłoń mnie scisniesz — oto nasza słowa.

Potom odešel můj polský příznivec i francouzský přítel. Provázel je po chodbách starožitného paláce nábožný motiv, doznívající právě s výšin Marianské věže. —

Bylo již napověděno, že Odyniec zachovával

i na prahu *devaté* desítky věku svého čilost podivuhodnou a pružnost ducha neobyčejnou.

Však praví mudrosloví slovanské, že sám Hospodin takovým způsobem lidem lásku svou projevuje. Prodlužuje jim život a duchu jejich do nejpozdějšího věku stárnouti nedává!

Z *povahy* přítomné knížky vyplývá, že pisatel tu a tam zavadil také o svou nepatrnou osobu. Nebudiž mu to vykládáno v jakémkoli smyslu nelaskavě, neboť stalo se tak v důvěrném tónu upřímné oddanosti k vůli zachování a případnému vytknutí charakteristiky *jiných* osob. Jinak vyhybal se pisatel sám sobě všemožně.



OBSAH.



KABINETNÍ KNIHOVNA

SVAZEK XXXVII.

EDV. JELÍNEK:

SLOVANSKÉ NÁVŠTĚVY.



V PRAZE

1889.



KNIHTISKÁRNA F. ŠIMÁČEK NAKLAD.

Kallig Richa

KABINETNÍ KNIHOVNA.

Sbírka nejlepších spisů veršem i prosou.

Doposud vyšly tyto svazky:

Svazek I. Slavie. Báseň **Svatopluka Čecha.** (128 stran) Cena 40 kr., ve vkusné vazbě 80 kr.

Svazek II. Povídky Aloisa Jiráska. Část I. Krajanka. — Hejtmanská sláva. (176 str.) Cena 56 kr., ve skv. vazbě 96 kr.

Svazek III. Salomena. Tragedie v pěti děistvích. Napsal **Bohumil Adámek.** (196 stran.) Cena 60 kr., ve vkusné vazbě zl. 1·—.

Svazek IV. Pod Vítkovým Kamenem. Kresba ze Šumavy od **Adolfa Heyduka.** (120 str.) Cena 40 kr., ve vkusné vazbě 80 kr.

Svazek V. Maloměstské humoresky od **Františka Heritesa.** Část I. Teta. — Venkovský vzduch. — Popelka. (160 stran.) Cena 50 kr., ve vkusné vazbě 90 kr.

Svazek VI. Vlny v proudu. Řada básní **Elišky Krásnohorské.** (160 stran.) Cena 50 kr., ve vkusné vazbě 90 kr.

Svazek VII. a VIII. Dagmar Báseň **Svatopluka Čecha.** (288 str.) Cena 90 kr., ve skvostné vazbě zl. 1·30.

Svazek IX. Feuilletony Jana Liera. (183 str.) Cena 60 kr., ve skv. vazbě 1 zl.

Svazek X. Hudba v duši. Básně **Jaroslava Vrchlického.** (168 str.) Cena 50 kr., ve skv. vazbě 90 kr.

Svazek XI. Milada. Tragedie **Václava Vlčka.** (Nové spracování.) (144 str.) Cena 50 kr., ve skv. vazbě 90 kr.

Svazek XII. Fr. Coppée: Poesie Přeložil **Ladislav Tesař.** (175 str.) Cena 50 kr., ve skv. vazbě 90 kr.

Svazek XIII Legenda z Erinu Drama ve 4 jednáních. Napsal **Julius Zeyer.** (84 str.) Cena 30 kr., ve skv vazbě 70 kr.

Svazek XIV. Václav z Michalovic Báseň **Svatopluka Čecha.** Třetí vydání. (146 str.) Cena 50 kr., ve skv. vazbě 90 kr.

Svazek XV. Miniatury od **Jakuba Arbesa.** (182 str.) Cena 60 kr., ve skv. vazbě 1 zl.

Svazek XVI. Ztišené vlny. Verše **Jana Červenky.** (98 stran) Cena 30 kr., ve skv. vazbě 70 kr.

Svazek XVII. Vyšehrad. Kruh epických básní od **Julia Zeyera.** (272 stran.) Cena 80 kr., ve skv vazbě zl 1·20.

Svazek XVIII. Maloměstské humoresky od **Fr. Heritesa.** I. (180 stran.) Cena 44 kr., ve skv. vazbě 84 kr.

Svazek XIX. Confiteor . . . Básně **J. S. Machara.** (180 stran.) Cena 64 kr., ve skv. vazbě zl. 1·04.

Svazek XX. Maryla. Starodávná selanka od **Al. Jiráska.** (234 str.) Cena 80 kr., ve skv. vazbě zl. 1·20.

Svazek XXI. Libušin hněv. Bohatýrská komedie o třech jednáních od **Julia Zeyera.** (93 str.) Cena 30 kr., ve skv. vazbě 70 kr.

